

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Manliga förebilder inom socialt arbete

- föreställningar, praktik och organisation

Författare: Klas Andersson och Jenny Holgersson

Handledare: Peter Hultgren

Examinator: Jan Pettersson

Termin: VT14

Kurskod: 2SA47E

Förord

Vi vill säga ett stort tack till alla de personer som vi har intervjuat. Trots hög arbetsbelastning har de tagit sig tid och några har träffat oss på sin fritid, för att dela med sig av sina erfarenheter och reflektioner. Vi är oerhört tacksamma och det är tack vare er som denna studie har varit genomförbar, tack.

Abstract

Authors: Klas Andersson & Jenny Holgersson

Title: Male Role Models in Social Work – Concepts, Practice and Organization

Supervisor: Peter Hultgren

Assessor: Jan Pettersson

Among those who graduate from the various schools of Social work in Sweden are a great majority women. At the same time men are sought after in the work field. But not just to level up the equality between the sexes, but also to fill a gender specific niche to counter up a need for *male role models*. But a closer look at this need and the types of functions set to cater for it shows that male role models as a concept vary between contexts. In this study we examine the concepts and the practices of male role models in three different settings: a municipal social care center offering young boys male bonding activities; a non-profit organization warding young people from drug abuse and criminal behavior; and last, a long term residential home for young boys between the ages 13 and 19. Our research shows that the concept of the male role model vary between the organizations and less so within. By the means of semi-structured interviews we examine representatives from the three organizations and their both personal and professional views on what a male role model is. By using a social-constructionistic frame work to understand and interpret our data we conclude that the concept of a male role model is used out of different ideas of *manliness*; either a man who transcends gender stereotypes, or a man who manifests them – a fact that *per se* contests the idea of gender as innate. How these come to vary is a question of the conditions of the organization when it comes to the relationship between professional and client of either being conditioned by official constraints or personal closeness. But the pivotal factor to understand the variations is the gender mix. The organizations representing a stereotypical concept of manliness are almost exclusively of one sex, while the other hold equal amounts of women and men. To transcend the barrier of gender stereotypes it is necessary to share experience of both sexes for creating awareness of sameness, instead of claiming difference. This can also help give the young male client an alternative approach to an adult male identity beyond his socially given horizon.

Keywords: Male role model, organization, gender, adolescents

Nyckelord: Manlig förebild, organisation, genus, ungdomar

Innehåll

1. Inledning	6
1.1 Problembakgrund	6
1.2 Problemformulering	7
1.3 Syfte och frågeställning	8
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Disposition	9
2. Socialtjänstens arbete med barn och unga	10
3. Tidigare forskning	12
3.1 Fadern som manlig förebild	12
3.2 Skapandet av manlighet	13
3.3 Män i socialt arbete	13
3.4 Manlighet och klasspositioner	14
3.5 Organisationer inom socialt arbete	16
4. Teori	17
4.1 Socialkonstruktivism	17
5. Metod	20
5.1 Val av forskningsmetod	20
5.2 Val av undersökningsmetod	20
5.3 Urvalsförfarande	21
5.4 Genomförande av intervjustudien	23
5.5 Artikel- och litteratursökning	23
5.7 Validitet och reliabilitet	24
5.8 Forskningsetiska överväganden	25
5.9 Arbetsfördelning	26
6. Resultat	27
6.1 Inledning	27
6.2 Intervjuer på ett HVB	28
6.2.1 Intervju med Kent	28
6.2.2 Intervju med Erik	29
6.2.3 Intervju med Markus	30

6.3 Unga KRIS.....	32
6.3.1 Intervju med David _____	32
6.3.2 Intervju med Mikael_____	33
6.4 Socialtjänsten.....	34
6.4.1 Intervju med Lotta _____	35
6.4.2 Intervju med Anna _____	36
6.4.3 Intervju med Eva _____	37
6.5 Jämförelse av de olika organisationerna.....	38
7. Analys _____	39
7.1 Gläntan - Mannen som oppositionellt manlig.....	39
7.2 Unga KRIS - mannen som egenart	40
7.3 Socialtjänsten - mannen som bristvara	40
7.4 Organisatoriska betingelser.....	41
8. Avslutande diskussion _____	44
8.1 Slutsatser.....	44
8.2 Egna reflektioner.....	45
9. Litteratur _____	46
Dagstidningar _____	47
Svensk författningssamling (SFS) _____	47
Internet _____	47
Bilaga 1 Informationsbrev _____	49
Bilaga 2 Intervjumanual _____	50

1. Inledning

1.1 Problembakgrund

På landets socionomutbildningar råder en obalans mellan antalet män och kvinnor. Högskoleverkets statistik visar att av de nyexaminerade socionomerna vårterminen 2013 var andelen kvinnor 84,5 procent. Vid Linnéuniversitetet var siffran 82,0 procent (Universitetskanslerämbetet 2014). Även om denna snedfördelning är ett problem i sig finns det även ett behov där manliga socionomer eftersöks för andra anledningar än att just jämna ut kvoten. På Stockholms universitets hemsida för socionomutbildningen står det att det är särskilt viktigt att fler män blir socionomer eftersom många utsatta saknar manliga förebilder (Stockholms universitet 2014). Även socialstyrelsen menar att det råder en brist på manliga förebilder inom socialt arbete. I en utvärdering angående jämställdhet inom socialtjänsten framgår att det råder en föreställning om att pojkar mer än flickor behöver en manlig förebild. Ofta är det tonårspojkar med ensamstående mödrar i öppenvårdsinsatser som tilldelas en kontaktperson som fungerar som en manlig förebild för att kompensera för en frånvarande fader (Socialstyrelsen 2014). En förklaring till varför det främst är tonårspojkar till ensamstående mödrar som har kontaktperson, ger socialpsykologen och mansforskaren Thomas Johansson. Han menar att en grundtanke är att unga män fostras av vuxna män för att bli som dem; en tanke som trots sin enkelhet fortfarande har inflytande i det sociala arbetet och i ungdomsvården (Johansson, T. 2004).

Men ibland räcker det inte bara med samma kön, utan bakgrund och erfarenheter måste också likna varandras. Fryshusets numera bortgångna Anders Carlgren berättar i en artikel i Smålandsposten, att killar behöver manliga förebilder. Men hjälpen ska helst komma från någon som vet vad det handlar om, någon som själv har ett förflutet i problematik så som droger och kriminalitet (Smålandsposten 2008).

Bäck-Wiklund och Lundström (2001) skriver att forskare från engelskspråkiga länder brukar använda begreppen "class", "sex" and "race" som markörer för den sociala utsatthet som utmärker familjer som får åtgärder från den sociala barnvården. Bäck-Wiklund och Lundström (2001) anser att detta går att jämföra med Sverige där undersökningar av barn och unga som blivit omhändertagna pekar på att vissa sociala klasser oftare än andra förekommer i barnvårdsutredningar. En kraftig överrepresentation inom den svenska barnvården finns i fattiga familjer, familjer med ensamstående mödrar, invandrarfamiljer

och familjer där föräldrarna är arbetslösa och beroende av bidrag. Bäck-Wiklund och Lundberg (2012) menar att det senmoderna samhällets ändrade familjemönster inte påverkat den svenska barnavården utan det är samma grupper som får åtgärden av socialtjänsten som förr. Det som dock har ändrats i ett långt tidsperspektiv är att andelen invandrare blivit större bland de omhändertagna barnen. En vanlig åtgärd är att utse en kontaktperson.

Bangura-Arvidsson (2009) skriver att en kontaktperson kan utses som en frivillig insats eller så kan förvaltningsrätten (om det saknas samtycke till en frivillig åtgärd) besluta att utse en särskilt kvalificerad kontaktperson med stöd av 22 § LVU. Det finns en bakomvarande tanke när kontaktperson utses till unga pojkar till ensamstående mödrar om att komplettera den frånvarande manliga förebilden och att pojkarna har ett behov av att umgås med en vuxen man. Bangura-Arvidsson (2009) menar att i tanken om könskomplementariet finns en traditionell syn på manlighet, alltså att män och kvinnor genom sina olikheter kan komplettera varandra. Ofta blir insatsen till dessa pojkar den samma – manliga kontaktpersoner med egenskaper förknippade med regler, kontroll, normer och ordning. Den idé som finns om könskomplementariet kan undersökas utifrån att det finns tre olika sorters interaktioner inom det organisatoriska fältet; att de olika organisationernas sättningar har betydelse för hur manliga förebilder gestaltas, (jämf. Svensson 2013). Manligt förebildskap för socialarbetaren kan tänkas vara villkorat utifrån organisationens ram och vad de representerar. Möjligen har de som företräder olika organisationer i det sociala arbetet olika roller och på så vis kan bilden av manliga förebilder vara olika.

1.2 Problemformulering

Mot denna bakgrund verkar det som att behovet av just manliga förebilder i det sociala arbetet kommer av vanemässiga tankar kring betydelsen av manlig homosocialitet och vikten av ett identifikationsobjekt av samma kön. Men vad för slags män ska de unga bli? Och vilka slags män kan i så fall utgöra goda förebilder? Forskning visar att vissa institutioner inom ungdomsvården konstruerar stereotypa och traditionella könsroller och manlighetsideal, medan andra betonar ett könsöverskridande och relations- och känsloriktat ideal (Johansson, H.). Det skulle betyda att föreställningar av förebildskapet konstrueras olika i olika miljöer.

Det eftersträvas manliga förebilder inom socialt arbete, som om det manliga i sig vore ett slags botemedel mot normupplösning och gränslöshet. Vad innebär egentligen en manlig förebild så som det används inom det sociala arbetet? Och varför ser det olika ut? Kanske varierar det med organisationsform och socialarbetarens egna föreställnings- och erfarenhetsvärld.

Vår utgångspunkt för denna uppsats är att könsbundna föreställningar och förväntningar inte är av naturen givna utan konstruerade utifrån en makt- och klasshierarki där olika föreställningar om det manliga får olika uttryck beroende på var i hierarkin de gestaltas (Johansson, T. 2000). Därför har vi valt att förlägga vår studie till tre sinsemellan väsentligt olika organisationer inom det sociala arbetet, som kan visa hur olika slags manlighetsideal konstrueras och reproduceras med hjälp av manliga förebilder. Eftersom *manliga förebilder* tycks vara ett enhetligt och underförstått begrepp samtidigt som det så uppenbart varierar i uttryck vill vi undersöka hur detta kommer i sig.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet är att undersöka socialarbetarens föreställningar om manliga förebilder inom det sociala arbetet med pojkar i tonåren och hur dessa varierar.

- Vilka vanliga föreställningar kring manliga förebilder finns det inom socialt arbete med ungdomar?
- Hur påverkas föreställningarna av det organisatoriska sammanhanget?

1.4 Avgränsningar

För att förtydliga vårt syfte med studien så kommer det inte att läggas något fokus på verksamheterna i sig, utan mer på hur socialarbetarens föreställningar om manliga förebilder ser ut och om de skiljer beroende på den organisatoriska kontexten. Varje organisation ges dock en kortare beskrivning för att öka läsarens förståelse.

Vår studie har vi avgränsat till att gälla socialarbetare inom tre organisationer som arbetar med pojkar i tonåren med någon slags problematik eller med riskbeteende. Detta för att manliga förebilder och fram för allt bristen på manliga förebilder ofta nämns i det sociala arbetet med tonårspojkar. Där av blev det en naturlig avgränsning gällande tonårspojkar samt den påstådda påverkan som fadersfrånvaro sägs kunna ha för just pojkar i tonåren.

1.5 Disposition

Inledningsvis diskuterar vi hur det råder en ojämn könsfördelning på landets socionomutbildningar där männen är en minoritet. Samtidigt råder en efterfrågan på manliga förebilder inom det sociala arbetet. Hur de manliga förebilderna ska vara och vilka egenskaper de ska besitta är osagt, men de efterfrågas och då främst till pojkar i tonåren. I den vidare framställningen ser vi att forskningen pekar på att manliga förebilder skapas olika utifrån vilken miljö som den manliga förebilden är verksam i. Detta leder oss till begreppet *social konstruktion*, som vi vidare presenterar i teoridelen. I resultatdelen vill vi göra tydligt hur de tre olika organisationerna skiljer sig åt. Därför har vi framställt resultatet från de olika organisationerna för att sedan lägga på de teoretiska begreppen i analysen. Eftersom uppsatsen tar sin utgångspunkt i T. Johanssons begrepp *oppositionell- och nostalgisk manlighet* är det vår bas i den analytiska delen. Detta leder fram till en avslutande diskussion av de resultat som framkommit.

2. Socialtjänstens arbete med barn och unga

I detta kapitel kommer socialtjänstens arbete med barn och unga, som på grund av egna problem eller problem med sin närmiljö är i behov av insatser från socialtjänsten, läggas fram.

Socialnämnden ska av hänsyn till barnets eller den unges bästa sörja för vård och fostran utanför det egna hemmet i familjehem eller hem för vård eller boende (fortsättningsvis HVB), (Socialstyrelsen 2012). Den lag som i första hand reglerar socialtjänstens insatser för barn och unga är *SFS 2001:453 Socialtjänstlagen* (fortsättningsvis SoL). I vissa fall kan insatser ges med stöd av *SFS 1990:50 Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga* (fortsättningsvis LVU), (Socialstyrelsen 2012).

Under 2012 hade nästan 29 600 barn och unga någon form av heldygnsinsatser (Socialstyrelsen 2012). Med heldygnsinsatser avses här vård med placering enligt SoL eller LVU, antingen i familjehem eller HVB. Ett familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn och unga för stadigvarande vård och fostran. HVB är ett boende som på socialtjänstens uppdrag tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med boende och vars verksamhet bedrivs yrkesmässigt. För unga i åldern 13-17 år har heldygnsinsatserna kraftigt ökat de senaste åren, främst bland pojkar med annan vårdnadshavare eller förordad vårdnadshavare. En förklaring kan vara att en andel av dessa utgörs av ensamkommande flyktingbarn som ökat de senaste åren. Under perioden 2004-2012 har antalet pojkar 13-17 år som placerats på HVB femdubblats (Socialstyrelsen 2012).

I de fall när placering utanför det egna hemmet enligt SoL eller LVU inte är nödvändig men behov för insats ändå finns, kan någon form av öppenvård erbjudas barnet/den unge. Socialtjänsten öppenvårdsinsatser ges oftast i form av bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och det finns många olika insatser. En av dessa insatser är att den unge får en kontaktperson (Socialstyrelsen 2012). Enligt Bäck-Wiklund och Lundström (2001) består socialtjänstens vanligaste förebyggande insats i att det utses en kontaktperson eller kontaktfamilj. Under året 2012 hade ungefär 19 200 barn och unga kontaktperson eller kontaktfamilj (Socialstyrelsen 2012). En kontaktperson är enligt 3 kap. 6b § SoL en person som utses av socialnämnden med uppgift att hjälpa den enskilda i personliga angelägenheter (Socialstyrelsen 2012). Vidare i samma paragraf beskrivs att sedan 2007 finns insatsen

kvalificerad kontaktperson. Denna ska ge barnet eller den unge särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka risk för missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (Socialstyrelsen 2012).

När det gäller kontaktpersoner till pojkar tillsetts dessa ofta utifrån föreställningen om att pojkar har behov av manliga förebilder. Mona Franséhn menar att denna föreställning används av socialtjänsten på ett slentrianmässigt sätt utan att problematisera vilket slags förebild kontaktpersonen är tänkt att vara och vilken slags manlighet han förmedlar. Är det en modern man som på ett otvunget sätt deltar i uppfostran och delar på hemmets sysslor, och som empatiskt läser in och svarar mot barnets behov; eller är det en man som står för en traditionell och stereotyp maskulinitet? (Franséhn 2004). I nästa avsnitt belyser vi närmare hur denna föreställning kan förstås.

3. Tidigare forskning

Här visar vi på hur idén om essentiell manlighet och betydelsen av fadern har påverkat tänkandet kring manliga förebilder. Manliga egenskaper ses som könsspecifika och överförs från en man till en annan. Den manliga normen är en prototyp över mänskligheten och särskild från kvinnan som representerar det avvikande (Hirdman 2010). Inom socialt arbete går detta igen i strikta könsskillnader där manliga socialarbetarna reproducerar traditionella former av manlighet. Men vilket visar sig längre fram i den forskning som problematiserat manligt förebildskap, finns även ett alternativt slags manlighet som utmanar denna bild.

3.1 Fadern som manlig förebild

Helena Johansson har i en avhandling från 2006 dekonstruerat begreppet *Brist på manliga förebilder*. Där spårar hon föreställningen tillbaka i historien och psykoanalysen och till psykoanalytikern Mitscherlichs idéer om det faderslösa samhället. I samband med industrialiseringen och urbaniseringen förlorar fadern närheten till hemmet och mycket av de roller han tidigare haft så som auktoritär och undervisande. Faderns frånvaro innebär att de uppväxande unga männen inte genomgår den oidipala konflikt där faderns egenskaper övertas. Ett resultat av detta är att de uppväxande unga männen aldrig utvecklar ett överjag, alltså den delen som har med samvete och sociala spelregler att göra. Istället låter de sig styras av deras instinkter som fjärrar dem från ansvarstagande, samhället och kulturen. Faderns roll i detta ses som essentiell och oersättlig. De faderlösa sönerna utvecklar istället reaktionsmönster som antingen består i att dra sig tillbaka till en fantasivärld, eller att utveckla aggressivitet och misstro gentemot samhället. Detta kan leda till normbrytande beteende så som missbruk och kriminalitet. Johansson menar att denna föreställning om faders betydelse fortfarande är levande i samhället och inom det sociala arbetet, speciellt då med den manliga socialarbetaren i åtanke och de könsspecifika roller han får i arbetet. Manligheten ses som en egenskap kvinnor inte kan ha, t ex då manliga förebilder behövs för att sätta gränser (Johansson, H. 2006).

Detta essentialistiska synsätt återspeglas i synen både på äktenskapet som en social institution som säkerställer faderns närvaro i barnets utveckling, och på den manliga förebilden som reproducerar sin unika maskulinitet på unga män så att de utvecklar en normal och ofördärvad manlig könsidentitet (Silverstein & Auerbach 1999). Att det just är

en man som ska inpränta samhällets regler och koder i en pojke överensstämmer med det som kallas *likhetsidentifikation*. En stabil könsidentitet skapas genom att fadern i pojken reproducerar den offentliga bilden av vad manlighet är. Utan detta blir han osäker på sin identitet och i behov av manliga förebilder (Johansson, T. 2004).

3.2 Skapandet av manlighet

Att lika gör lika går igen i Yvonne Hirdmans tänkande kring det kollektiva skapandet av manlighet. Hon menar att de enkönade situationerna (kamratgänget, klassen, brödraskapet, etc.) är idealiska för produktionen av könsbundna föreställningar. I detta skapande av manlighet förhålls det till en översvävande norm. Enligt Hirdman är den manliga normen både det manligas och det kvinnligas referenspunkt, ett slags prototyp för allt mänskligt, samtidigt som det är totalsumman av alla sätt som manligheten är; män är normbärare, kvinnor har att rätta sig efter den manliga normen. En inom normen väsentlig punkt är vad mannen inte är, nämligen kvinna. Hirdman menar att ett isärhållande mellan könen är en förutsättning för skapandet av manlighet (Hirdman 2001). För vår undersöknings vidkommande blir denna åtskillnad betydelsefull både i analysen och valet av platser där manliga förebilder kan tänkas förekomma.

3.3 Män i socialt arbete

Även i organisationer med socialarbetare av bägge kön tycks den manliga delen reproducera traditionell manlighet i kontrast till det kvinnliga. Bob Pease (2011) har undersökt vad mäns deltagande i socialt arbete får för konsekvenser för arbetet som utförs och för jämställdheten inom yrket. Han har studerat länder som USA, Kanada, Storbritannien och Australien och funnit att det är en kvinnodominerad profession. I dessa länder är majoriteten av studenter inom socialt arbete kvinnor. Detta kan ses som en trend i hela västvärlden. Även om Pease ser att det sociala arbetet är dominerat av kvinnor så finns det en patriarkalisk struktur inom det sociala arbetet som präglas av ett ojämlikt genussystem där chefer, ledande teoretiker och lagstiftare ofta är män.

I sin undersökning hittar Pease tre argument för att öka andelen män inom det sociala arbetet. Det första argumentet är att männen ska vara förebilder för pojkar och unga män. Män tros ha speciella kvalitéer och egenskaper som de kan tillföra professionen enbart genom att vara män. Det föreligger även en förväntan om att manliga socialarbetare ska kunna fylla tomrummet av en frånvarande fader, men även kunna bygga förtroende igen hos unga som har negativa erfarenheter av män. Män inom det sociala arbetet reproducerar

sannolikt traditionella former av manlighet, menar Pease. Det andra argumentet för att öka andelen män inom det sociala arbetet är att män skulle kunna uppfylla manliga klienters behov bättre. Detta argument innefattar även att de som utför socialt arbete ska spegla samhället i stort. Det tredje och sista argumentet är att fler män inom socialt arbete skulle göra att yrkets status ökar och kan även förbättra arbetsförhållandena för de kvinnliga socialarbetarna. Pease menar att dessa tre argument bevarar de traditionella könsrollerna och stärker ett ojämlikt genussystem. Som slutsats av detta drar Pease att de män som arbetar inom socialt arbete bör vara medvetna om könsmaktsperspektivet som finns i professionen, utifrån det agera kritiskt och utmana den dominerande hegemoniska maskuliniteten och utveckla en mer omvårdande maskulinitet.

Detta är troligtvis inte så enkelt eftersom de mera praktiska lösningarna på sociala problem som har med t ex ungdomar att göra tenderar att följa könsförväntningarnas logik. Thomas Johansson menar i artikeln *Fathers – The solution or Part of the Problem?* att strikta könsskillnader upprätthålls av socialarbetare i att aktiviteter utformas olika beroende på om de gäller flickor eller pojkar. Aktiviteterna blir stereotypa: fiske eller smink. När det gäller problemet med frånvarande fäder finns där en slentrianmässig lösning där dessa ”sämre” pappor ersätts med en bättre manlig förebild. Könsdikotomin blir även tydlig när det gäller arbetsuppgifter. Den manliga socialarbetaren får oftare ta sig an aggressiva klienter och vara den som upprätthåller normer och regler (Johansson, T. 2003).

H. Johansson har utifrån Hirdmans begrepp *kroppens man* och *huvudets man* utvecklat denna distinktion mellan två ideala manlighetskonstruktioner. Den förra besitter egenskaper som är kopplade till kroppen såsom styrka och aktivitet. Detta slags manlighet ser Johansson som stereotyp och traditionell. Idealet är en arbetarman. Den senare besitter andra egenskaper. Denna man är verbal och har känslöförståelse. Intresset för fysiska aktiviteter lämnar företräde för inre processer. Idealet är en modern man av medelklassen (Johansson, H. 2006).

För vår fortsatta studie är det av betydelse att precisera vad vi menar med klass.

3.4 Manlighet och klasspositioner

Göran Ahrne, Christine Roman och Mats Franzén (2008) skriver att klasskillnader är mindre idag än för femtio eller hundra år sedan. I begreppet klasskillnader omfattas förhållanden som har stor betydelse för individens handlingsmöjligheter och

levnadsförhållanden. Dagens klasskillnader utgörs av skillnader i tillgångar på maktresurser som exempelvis utbildning, pengar eller språket. Beroende på hur stora tillgångar individen har förändras därmed livschanserna.

Marxistisk teori utgår mycket från klasstrukturer, där Marx menade att inom kapitalismen finns två huvudmotsättningar i form av kapital och arbetare. Marx urskilde även ännu en klass som består av jordägare (Ahrne et al. 2008). Ahrne et al. (2008) menar i likhet med Marx att klasspositioner härleder från positioner i arbetslivet. De tre typer som de anger är arbetare, tjänstemän och egna företagare.

Den första klasspositionen är *Arbetarklassen* som utgörs av de som är oftast anställda inom industrin, byggnad, transporter, handel eller omvårdnad. Det krävs inga expertkunskaper för arbetsuppgifterna och graden av självständigheten är låg. Till *Medelklassen* räknas ingenjörer, lärare, förskollärare, högre tjänstemän och akademiker. Inom denna klass har människorna expertkunskaper och högre utbildningar som ger dem mer maktresurser och en mer självständig maktställning. Den tredje klasspositionen är *Företagare*, de äger ett eller fler företag och har mycket maktresurser och stor självständighet (Ahrne et al. 2008).

Enligt Ahrne et al. (2008) har den officiella statistiken sedan tiotal år använt sig av en socioekonomisk indelning. Som första del i denna indelning skiljs anställda och egna företagare åt. Vidare görs ännu en särskiljning av gruppen anställda, då det är av betydelse om man är arbetare eller tjänsteman samt vilket krav på utbildning det finns på yrket. Oftast beskrivs klasstrukturen genom olika positioner i arbetslivet, men människors klasstillhörighet beror även på familjesituation, utbildning och uppväxtmiljö. Människor med samma klasstillhörighet har liknande erfarenheter under uppväxten. Dessa erfarenheter ger upphov till likartade vanor och en likartad syn på världen och samhället. På så vis är föräldrarnas klasstillhörighet till viss del. Enligt Ahrne et al. (2008) motsvarar detta Bourdieus tankar om *habitus*. Habitus är den disposition en person har för sitt sätt att handla och reagera. Habitus påverkar personens agerande när det gäller exempelvis vanor, språkbruk, mat- och musiksmak. Dock gör Bourdieu en skillnad på klasshabitus och individuell habitus, då människors erfarenheter inte är helt lika och att det alltid finns ett utrymme för personliga val. Habitus är därav till viss del socialt ärftligt men inte helt avgörande för en persons framtida handlingsmönster (ibid).

Genom detta kan vi förstå hur vi genom vår uppväxt ärver liknade vanor och syn på samhället samt kvinnligt och manligt som våra föräldrar har. Men likväl som vi formas av vår bakgrund och uppväxt kan den organisatoriska kontexten vi befinner oss i påverka. Detta gör att vi nedan närmare beskriver organisationer.

3.5 Organisationer inom socialt arbete

Det sociala arbetet utförs i mångt och mycket av människobehandlande organisationer vilka Levin (2013) beskriver är organisationer som arbetar med människor i sitt dagliga utförande och där människor är en del i organisationens arbetsmaterial. Enligt Levin har de människobehandlande organisationerna ett behov av att uppnå legitimitet. För att vinna legitimitet och överlevnadskraft i samhället behöver organisationens struktur spegla omgivningens förväntningar och leva upp till det som organisationen utger sig för att vara. Ofta tvingas socialarbetaren göra moraliska bedömningar och utifrån om de är förväntade eller ej, kan organisationen vinna legitimitet (Levin 2013).

Kerstin Svensson (2013) menar att inom olika organisatoriska fält finns olika sammansättningar av organisationer och i det fält som hon undersökt finns tre olika organisationer. Svensson har inom det sociala arbetets organisatoriska fält tittat på rättsväsendet och kunna urskilja tre olika organisationer, vilka är domstolen, kriminalvården och brottsofferjouren. Dessa organisationer har samma intresse men fokuserar på olika delar av processen. De skiljer sig ifrån varandra genom att de har olika uppgifter, vem som utför dem och på vilka grunder de utförs. Svensson menar att det finns en juridisk professionell modell där yrkesutövarna arbetar i relation till lagstiftningen och deras beslut prövas och omprövas så att en praxis utvecklas. Den andra modellen är den funktionella som har en verkställande funktion. Den tredje och sista modellen är ideella organisationer, där volontärer arbetar utifrån en gemensam idé och riktlinjer som är överenskomna inom organisationen. Denna sammansättning av organisationer överför vi till det organisatoriska fält som vi undersöker eftersom det förklarar skillnader mellan organisationernas betingelser.

4. Teori

4.1 Socialkonstruktivism

Vår utgångspunkt är att det inte finns något manligt eller kvinnligt *i sig*, alltså inga objektiva utsagor eller essentiella fakta kring hur män och kvinnor *är*. Föreställningar om världen och enskildheter i den konstrueras mellan människor i en dialektik som gör att föreställningar upplevs som objektiva och självklara. Peter Berger, som tillsammans med Thomas Luckmann myntade begreppet *social konstruktion*, beskriver en process i tre steg som måste förstås tillsammans: externalisering, objektifiering och internalisering. Människan handlar och skapar kontinuerligt. Detta som skapats uppfattas som existerande ute i världen. Detta tas för givet, som något unikt i sig och skiljt från människan och skenbart med en egen objektiv existens (Berger 1967).

Att världen är socialt konstruerad innebär inte att den är mindre verklig, men däremot att man kan vara kritisk mot allehanda förgivettaganden, till exempel föreställningar om kön, eller *genus*, som vi härefter använder som begrepp för det socialt konstruerade könet. Genusforskaren Judith Butler menar att eftersom genus varken har en essens eller kan ses som ett faktum, skapas det en *idé* om genus genom olika slags genushandlingar. Hon går vidare med kritik emot könsdikotomin med att säga att ”genus är en konstruktion som ständigt döljer sin uppkomst; det underförstådda och kollektiva samförståndet att uppträda, producera och bibehålla polära genus som en kulturell fiktion, döljs av just det konstruerades trovärdighet” (Butler 1999, s. 140, vår översättning). Könsbundna föreställningar och förväntningar är med Butlers syn ett slags påhitt, men så övertygande att det tas för sant.

Vad som med säkerhet går att utröna är att samhället till stor del styrs av män, och att män får ekonomiska och sociala fördelar på grund av sitt kön. Men maktrelationer existerar inte bara mellan könen utan även inom samma kön. Mansforskaren Reawyn (tidigare Robert William) Connell (2003) urskiljer en manlig hierarki med olika positioner: *hegemonisk-dominant*, *delaktig* och *underordnad*. De som håller den hegemoniska positionerna är få till antalet och återfinns i toppskiktet av näringslivet och politiken. De är dominanta i avseendet att de har ekonomisk och kulturellt inflytande på utformningen av samhället, och på de värderingar som blir till allmän norm.

Thomas Johansson, igen, menar att det finns en poäng med att till den delaktiga manligheten även lägga en *förhandlande* manlighet. Den delaktiga manligheten utmärks dels av att dra fördel av den hegemoniska manligheten utan att vara en egentlig del av den, ett slags medlöperi, och dels av att behöva förhandla med kvinnor som de delar sitt vardagsliv med. Denna position håller de flesta män och den präglas av en dualism mellan å ena sidan att gestalta den hegemoniska manlighetens dominans, med allt det för med sig av kvinnoförtryck och maktutövning, och å andra sidan en delaktighet och kompromissnödvändighet gentemot kvinnor och andra män som i sig kan omkonstruera det manliga. I detta spänningsfält finns det således en möjlighet att återgå till den hegemoniska manlighetens sfär av dominans och chauvinism ifall exkursionerna ut i jämställdheten frestar på. Johansson menar att eftersom denna pendelrörelse mellan delaktighet och förhandling ständigt äger rum sker där en gradvis förändring som urholkar den manliga hegemonin (Johansson, T. 2000).

Trots en manlighet i förändring finns där tabun för att upprätthålla något slags ordning mellan könen. Den homosexuella eller ”feminina” mannen ses som underordnad andra män eftersom han överskrider könsgränserna. Johansson menar här att ju mer dessa gränser luckras upp mellan en underordnad och delaktig manlighet, desto mer försvinner dessa tabun (ibid.).

Till Connells modell lägger T. Johansson ytterligare två positioner: den *oppositionella* och den *nostalgiska*. Den oppositionella positionen har i likhet med den förhandlande en kritisk hållning gentemot de mansdominerade strukturerna i samhället, och kan enligt Johansson vara en utgångspunkt för både en symbolisk och en verklig kamp mot manshegemonin. Den nostalgiska positionen däremot uppbärs av en längtan efter en arketypisk manlighet utan identitetsgrubblrier, och med en otvetydig känsla av att vara man. Som uttryck varierar den från ett harmlöst romantiserande och vurmande för en essentiell manlighet till yttringar som t ex våld mot kvinnor (ibid.). Dessa två sista begrepp kommer att vara vad vi konkret använder oss av för att sortera, kategorisera och analysera intervjumaterialet.

I det föränderliga samhället av i dag har mycket av de traditionellt manliga yrkena försvunnit och med dem mycket av traditionellt manliga identitetsmarkörer. Den manliga hierarkin omstruktureras och männen har egentligen bara två val: antingen att envist hålla kvar vid de privilegier som bjuds av att sälla sig till den hegemoniska manligheten med allt

vad det innebär av en gammaldags syn på kön och jämställdhet, eller att förändra sin manlighet i opposition till den hegemoniska och främja jämställdhet mellan könen.

Detta teoretiska raster ligger till grund för vår undersökning och analys av manliga förebilder. Genom att först förstå föreställningar om manliga förebilder som något konstruerat och därmed föränderligt och *förändringsbart* vill vi visa på det kulturellt och socialt betingande i dessa. Med Connells och T. Johanssons modell vill vi sedan sätta informanternas utsagor i relation till denna. En inte allt för djärv hypotes i sammanhanget är att den nostalgiska manligheten företräds av män med arbetarklassbakgrund som har fått se sina identitetsmarkörer försvinna i takt med det föränderliga samhället. Liknande menar vi att den oppositionella manlighetens representanter återfinns i den utbildade medelklassen där männen vunnit mark på att vara förhandlande. Genom att undersöka föreställningar om manliga förebilder tänker vi oss att få se de olika manligheterna i görandet. Men görande inte sker i ett vakuum, utan äger rum i interaktioner där skilda handlingsutrymmen och förväntningar på interaktionerna sätter ramar för vad som kan förhandlas.

5. Metod

I detta kapitel kommer uppsatsens metod läggas fram. Med början i val av forskningsmetod vidare till val av undersökningsmetod och urval vi gjort. Vidare beskriver vi vårt tillvägagångsätt vad det gäller litteratursökning och bearbetning av vårt material. Avslutningsvis lägger vi fram vilka etiska övervägande som gjorts.

5.1 Val av forskningsmetod

Syftet med studien är att undersöka vilka föreställningar om manliga förebilder som finns inom det sociala arbetet och om det kan relatera till olika organisationer som agerar inom det organisatoriska fältet socialt arbete. För att besvara våra frågeställningar har vi undersökt tidigare forskning samt arbetat med kvalitativa intervjuer där fokus ligger på hur individen själv tolkar sin verklighet (Backman 2008). Bryman (2011) menar att en viktig del av den kvalitativa metoden är att beskriva den kontext som intervjupersonerna befinner sig i för att lättare förstå hur individer beter sig och resonerar utifrån den speciella miljö de är verksamma inom. Olika beteenden som kan te sig underliga kan bli fullt begripliga om vi tolkar dem utifrån den kontext de förekommer. Bryman påtalar att det är till stor hjälp att utföra kvalitativ forskning i mer än en miljö för att kunna förstå kontextens betydelse och hur den påverkar beteenden och sätt att tänka. För att kunna förstå kontextens betydelse har vi studerat flera olika miljöer, som Unga Kris, HVB och socialtjänsten för att se om föreställningen om manliga förebilder gestaltas olika i olika organisationer.

5.2 Val av undersökningsmetod

Vi har valt att göra semistrukturerade intervjuer i vår studie. I en semistrukturerad intervju har forskaren en intervjumanual med förhållandevis specifika tema, intervjupersonen har stor frihet att utforma svaren. Frågorna kom i stort att ställas i den ordning som manualen visade, men kunde ställas i annan ordning och en del följdfrågor tillkom, (jämf. Bryman 2011). Denna intervjuform kom att passa oss då vi ville att intervjupersonerna skulle berätta fritt om de teman vi satt upp. Vi avsåg att låta intervjupersonerna själva beskriva hur de uppfattar sin yrkesroll och vilka föreställning de har om manliga förebilder, och för att se om synen på manliga förebilder skiljer mellan socialarbetare utifrån de olika organisationernas betingelser. Intervjumanualen blev ett viktigt verktyg för oss då den hjälpte till att strukturera intervjun och att frågorna fanns exakt formulerade som vi på förhand övervägt noga. Enligt Kvale och Brinkman (2009) kan formuleringen på en fråga

forma svarets innehåll, även om inte avsikten finns. Det vi ville undersöka med hjälp av våra intervjuer är om och hur bilden av manliga förebilder påverkas av det sociala arbetets kontext och organisation.

Det kan ibland vara problematiskt att intervjua personer om hur individen uppfattar sitt eget beteende och vilka föreställningar eller värderingar som individen själv har. Ett problem som kan uppstå är att intervjupersonerna svarar utifrån organisationens policy eller samhällets accepterade värderingar istället för sina egna upplevelser och åsikter. Med detta i åtanke har vår intervjumanual varit viktig för oss. Vi ägnade mycket tid till att konstruera en intervjumanual som kunde besvara de frågor som vi vill besvara med studien. Vi sökte även en del svar på hur vardagliga situationer hanteras och vilka aktiviteter som utfördes, dels för att bryta av och inte bara prata om manliga förebilder och dels för att eventuellt se bakomliggande föreställningar om manligt förebildskap.

Kvale och Brinkman (2009) menar att intervjuarens kroppsuttryck och verbala reaktioner kan fungera som positiva eller negativa förstärkare för svaren som intervjupersonen ger, och därmed även påverka svaren på andra frågor som intervjupersonen får. När vi genomförde intervjuerna var vi därför noga med att ställa öppna frågor och uppmuntra informanterna till att berätta, och var noga med vårt kroppsspråk och undvika spontana reaktioner.

Möjligen hade en studie som denna kunnat komma till fler intressanta slutsatser genom en annan metod för insamling av empiri. Det hade varit intressant att komplettera intervjuerna med observationer i det dagliga arbetet, för att se om olika slags manliga förebilder förekommer och hur de i så fall gestaltas i de organisationer som vi studerat. Efter övervägande valde vi att avstå ifrån detta på grund av den ringa tid som ett C-uppsatsskrivande innebär.

5.3 Urvalsförfarande

Som vi skrev ovan påtalar Bryman (2011) att det är till stor hjälp för en kvalitativ forskning om den utförs i olika miljöer för att på så vis förstå kontextens betydelse och påverkan. Genom studien vill vi undersöka om det finns skillnader i synen på manliga förebilder mellan organisationerna. Till detta har vi valt att göra ett målinriktat urval av intervjupersoner. Ett målinriktat urval innebär att forskaren inte har för avsikt att välja deltagare på ett slumpmässigt vis utan på ett strategiskt sätt välja deltagare som är

relevanta för de forskningsfrågor som är formulerade (Bryman 2011). Detta innebär att en empirisk generalisering till en populationen män inom socialt arbete inte är möjlig.

I Svenssons mening skulle de tre organisationerna inom det sociala arbetets organisatoriska fält kunna vara socialtjänsten, HVB och Unga KRIS. Socialtjänstens verksamhet bygger på en juridisk professionell modell där praxis är vägledande. HVB-hemmen bygger på en funktionell modell som verkställer socialtjänstens beslut. Unga KRIS är ideell organisation där arbetet baseras på gemensamma idéer och överenskommelser inom organisationen, (jämf. Svensson 2013). Genom att välja ut dessa tre organisationer kan vi undersöka huruvida organisationernas betingelser påverkar synen på manliga förebilder.

Vi har intervjuat personal från Unga KRIS, HVB och handläggare på socialtjänsten som utreder och tillsätter kontaktpersoner. Vi valde Unga KRIS för att det är ideell organisation utan större krav på utbildning och formell professionalitet. De som arbetar där har ett eget kriminellt förflutet och klienterna är mestadels killar, vilket gör det intressant för denna studie. Genom att intervjua handläggare på socialtjänsten som arbetar med kontaktpersoner till ungdomar får vi bilden från en juridisk organisation och således ett annat organisatoriskt perspektiv. De som har eller söker till en akademisk utbildning är överrepresenterade av personer som har högutbildade föräldrar, därav har sitt ursprung från medelklassen (SCB 2010). Vi genomförde intervjuer med socialtjänsten i olika kommuner, vilket främst berodde på vilka som hade tid och möjlighet att prata med oss. Vi har inte lagt någon geografisk aspekt på resultaten, utan ser endast till samband till organisationen och de föreställningar av manliga förebilder. För att få bilden från en funktionell organisation har vi intervjuat personal på HVB. Vi hade även en föreställning om att personalen på HVB kan variera och komma från olika utbildningsbakgrunder. Att vi just valde HVB-hemmet "Gläntan" är på grund av deras målgrupp som är killar mellan 13-19 år.

Vi gjorde intervjuer med både män och kvinnor, eftersom vår uppfattning är att föreställningen om manliga förebilder inte varierar med vad personen har för kön, utan är mer bundet till de värderingar som samhället har och i vilken kontext man befinner sig i. En föräning som vi hade, och som även besannades, var att det fanns fler kvinnliga socialsekreterare vilket gjorde att de blev överrepresenterade i den kategorin, medan männen blev överrepresenterade hos Unga KRIS. På HVB-hemmet intervjuade vi endast män, vilket inte var ett medvetet val från oss utan det var beroende av vilka som hade

möjlighet att delta.

5.4 Genomförande av intervjustudien

Vi genomförde åtta intervjuer, varav sex genomfördes på intervjupersonernas arbetsplats, en på Linnéuniversitetet och en hemma hos intervjupersonen. Samtliga intervjupersoner lämnade förslag om tid och plats för intervjuens genomförande som vi beaktade och anpassade oss efter. Vi deltog båda två på alla intervjuer utom en, då en av oss hade förhinder. Under intervjuerna var en samtalsledare medan den andre hade en mer reflekterande och kritisk roll. Den som inte var samtalsledare upplevde sig ha lite mer tid till eftertänksamhet och kom med reflekterande följdfrågor. Dessa roller växlade mellan oss. Efter intervjuerna, som tog 30 till 50 minuter att genomföra, diskuterade vi hur känslan under intervjun varit och hur vi ibland hade upplevt dem olika. Därefter transkriberades de inspelade intervjuerna. Intervjupersonerna och HVB-hemmet har i uppsatsen fått fingerande namn. Kent cirka 50 år och Erik cirka 30 år arbetar som behandlare på HVB för killar 13 till 19 år, Markus cirka 60 år arbetar som behandlare och arbetsledare på samma HVB. David cirka 25 år och Mikael cirka 30 år arbetar som ungdomsledare på Unga KRIS. Anna cirka 35 år, Lotta cirka 45 år och Eva cirka 50 år arbetar på socialtjänsten med familjehemsplaceringar och kontaktpersoner.

5.5 Artikel- och litteratursökning

Litteratursökningen inleddes med att söka efter litteratur till vår studie i Linnéuniversitetets bibliotekskatalog med hjälp av deras sökmotorer som Libris och Swepub. Vi sökte även litteratur genom Google och Google Scholar. De vanligaste sökorden som användes var *"manliga förebilder"*, *"socialt arbete"* och *genus ("male role model", "social work" och "gender")* i olika kombinationer. Tidigt hittades Helena Johanssons avhandling som blev viktig i det fortsatta arbetet. Vi hittade mer litteratur som blev viktiga bland annat för de teoretiska perspektiven som Connell (2003), Hirdman (2001) och Johansson (2000). Vidare hittade vi även litteratur som vi använt oss av i den tidigare forskningen som Pease (2011) och Bangura-Arvidsson (2009).

5.6 Bearbetning och analys

Vårt arbete började med att vi läste in oss på tidigare forskning. Vi diskuterade utifrån det inlästa materialet och kom fram till vilket material som var av betydelse för vårt arbete. Vi förstod ganska tidigt att den socialkonstruktivistiska teorin skulle bli vår utgångspunkt för

att kunna förstå och analysera olika föreställningar om manliga förebilder. Vi satte punkt för vårt sökande av litteratur då vi började med intervjuerna eftersom vi ansåg oss ha samlat på oss tillräckligt med material, och fortsättningsvis fokuserade vi på den empiri som vi fick till oss genom intervjuerna. Efter varje intervju som spelades in, transkriberade vi den för att få ett utskriftsmaterial som underlättade vårt analysarbete. Det transkriberade materialet läste vi var och en för sig för att sedan jämföra och diskutera vad vi uppfattat och om vi tolkat det lika. Vidare diskuterade vi vad i materialet som svarade på våra frågeställningar och syfte och hur vi skulle presentera våra resultat och analys.

5.7 Validitet och reliabilitet

Kvale och Brinkman (2009) menar att inom forskarvärlden har det diskuterats om frågor som reliabilitet, validitet och generaliserbarhet är relevanta för kvalitativa studier. I linje med Kvale och Brinkman menar vi att begreppen har relevans även inom en kvalitativ studie, även om innebörden i viss mån behöver korrigeras för att passa en kvalitativ intervjustudie. Efter den diskussion som förts angående hur dessa begrepp ska anpassas till kvalitativ forskning, presenterar Bryman (2011), Guba och Lincolns förslag på två grundläggande kriterier: tillförlitlighet och äkthet.

Med reliabilitet avses forskningsresultatens tillförlitlighet, huruvida om resultatet kan reproduceras vid andra tidpunkter och av andra forskare (Kvale & Brinkman 2009). I en kvalitativ studie handlar det mycket om intervjukvalitén. Det är delvis med åtanke på reliabiliteten som vi var noga med vårt sätt att genomföra intervjuerna, så att vi inte påverkade intervjupersonerna på något vis som vi beskriver ovan, i avsnitt 5.2. Bryman (2011) skriver att i kriteriet tillförlitlighet ligger pålitlighet som ett delkriterie, vilken innebär att forskningsprocessen ska kunna granskas och kvalitén bedömas. Vi har efter våra intervjuer transkriberat dem, dels för en del av vårt empiriska material men även för pålitligheten. Att det ska under vårt pågående arbete gå att granska vårt material.

Med validitet avses, ifall de slutsatser som framställs i studien hänger ihop eller ej (Bryman 2011). Till tillförlitlighet räknar Bryman (2011), trovärdighet och överförbarhet som delkriterier som är motsvarigheten till validitet. Trovärdigheten avgörs av hur undersökningen beskriver den sociala verkligheten och därav hur acceptabel den är i andras ögon. Med överförbarhet menas hur pass överförbara resultaten är till en annan miljö. Det sociala arbetet är väldigt komplext och beroende av kontexten som det verkar inom. På dessa grunder är det möjligt att resultaten i denna studie inte är överförbara på

andra organisationer.

Generaliseringsbarheten kan i kvalitativa forskningsresultat vara svår att uttala sig om. Eftersom kvalitativa studier är mycket kontextbundna ifrågasätts det om intervjupersonerna kan uppfattas som representativa för hela populationen (Bryman 2011). Vårt fokus ligger dock inte på statistisk generaliserbarhet utan på att se organisationsbundna mönster i de förväntningar och innebörder som kopplas till manliga förebilder inom det sociala arbetets fält.

5.8 Forskningsetiska överväganden

Då vår studie gjorts inom ramen för universitetsstudier på grundnivå omfattas den inte av *SFS 2003:460 Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Vi har dock tagit hänsyn till de fyra etiska kraven om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande som finns i Vetenskapsrådets *God forskningssed* (2011).

Informations- och samtyckeskravet innebär att forskaren ska informera intervjupersonerna om det allmänna syftet med undersökningen och att deltagandet är frivilligt (Kvale & Brinkman 2009). För att uppfylla dessa krav har ett informations- och samtyckesbrev (bilaga 1) skickats till de personer som är med i studien. De som inte ansåg sig behöva informationsbrevet i förväg fick det vid intervjutillfället. Vi informerade även intervjupersonerna om detta när vi frågade om deltagande och bokade tid. I informationsbrevet framgår syftet med studien och information om att deltagandet är frivilligt och kan närsomhelst avbrytas.

Konfidentialitetskravet innebär att intervjupersonerna ska anonymiseras så att de ej kan identifieras. Vidare innebär det även att det åligger forskaren ett ansvar att noggrant handskas med sin data och en skyldighet att förvara den säkert (Kalman & Lövgren 2012). Vi har i vår studie aidentifierat intervjupersonernas namn och vilken kommun de arbetar inom. Detta för att försvåra identifiering och för att vi inte ansåg att det hade någon betydelse för resultatet i vår studie. Däremot bedömde vi det relevant att deras yrkesområde behövdes presenteras, då det kan ha påverkan hur olika de manliga förebilderna kan föreställas inom olika organisationer. Vi har förvarat och tagit hand om vårt intervjumaterial med stor noggrannhet och förvarat det säkert. Detta fick även intervjupersonerna information om i informationsbrevet (bilaga 1).

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlats in i studien enbart får användas i forskningsändamål (Kalman & Lövgren 2012). Vi har beaktat detta genom att endast använda insamlat material i vår uppsats och efter avslutad studie finns uppsatsen tillgänglig på DIVA.se. Även detta stod i information- och samtycke brevet.

5.9 Arbetsfördelning

Då denna studie var gemensam kände vi båda att det var viktigt för oss att vara delaktiga och bidra likvärdigt. Under arbetets gång har vi fört kritiska diskussioner om vårt material, och vi fann en stor fördel med att vara två. Nästintill alla intervjuer har vi genomfört tillsammans. Vi har delat på ansvaret vid intervjutillfällena så till vida att en var intervjuare och den andra var observatör. Dessa roller växlade vi mellan oss. Vi har bearbetat vårt material gemensamt och diskuterat, även om vi har delat upp skrivandet har vi hela tiden haft en löpande dialog och båda har bidragit likvärdigt till slutprodukten.

6. Resultat

6.1 Inledning

Tidigare forskning tecknar en bild av att det inom socialt arbete existerar olika synsätt gällande vad en manlig förebild är. En polarisering tydliggör olikheterna: å ena sidan en starkt framträdande traditionell och stereotyp form präglad av fysisk aktivitet, stadga och beslutsamhet, å den andra en mindre framträdande, men kanske framväxande form där en verbal och känslö- och relationsorienterad man utmanar traditionella roller och ideal. Den förra med förväntningar på sig att fylla tomrummet efter en frånvarande far som reproducerar traditionella former av manlighet (Pease 2011) som får en auktoritär roll som gränssättare och fostrare, och den senare en inkännande ”socionomfarsa” (H. Johansson 2006) som utmanar detta. Vad de ändå har gemensamt är att de förhåller sig till en traditionell form av manlighet, antingen genom att manifestera eller transcendera den. Bortom de teoretiska idealens dualism är verkligheten mer schatterad och de två mansidealen utgör ytterligheter på ett kontinuum. Professionernas heterogenitet i avseende deras syn på manliga förebilder står i kontrast med den unga målgruppens homogenitet. Dessa är som nämnts ovan (Bäck-Wiklund & Lundström 2012) överrepresenterade bland fattiga, barn med ensamstående mor eller arbetslösa föräldrar med många gånger ett manlighetsideal mer åt det nostalgiska hållet (se intervju med Markus och Erik).

Intervjuerna följer på olika teman utifrån informantens syn på manliga förebilder och hur detta speglar antingen en nostalgisk och traditionell syn, eller en oppositionell och könsrollsöverskridande syn, eller vad som där emellan. De egenskaper som förknippas med den nostalgiska manligheten är kön som olika, kön som komplementära och mannen som normbärare, samt ett fokus på stereotypa manliga aktiviteter och egenheter. En enkönad gemenskap är här idealet för skapandet av manlighet. Den oppositionella förknippas med kön som lika och kompatibla, och jämlika. Kvinnor härbärgerar också egenskaper viktiga för pojkar att anamma i deras vuxenblivande, och de stereotypa könsrollerna flyter samman. Ett viktigt tema är således likhetsidentifikation, alltså ifall det krävs en man som förebild för en pojke eller om detta likaväl kan vara en kvinna.

Först presenteras tre intervjuer med behandlare från behandlingshemmet ”Gläntan”. Därefter två ungdomsledare från kamratföreningen Unga Kris, och sist tre intervjuer med socialsekreterare med hand om kontaktpersoner åt ungdomar. Namn på personer och

behandlingshemmet är fingerade, och ålder ungefärlig. Inledningsvis till varje intervjugrupp ges en kort beskrivning om vilket organisationstyp de intervjuade företrädare och vilken betydelse detta har i relationen till ungdomarna. Efter varje intervju redogörs för hur utsagan korresponderar med de teoretiska begreppen beskrivande de olika manlighetstyperna.

6.2 Intervjuer på ett HVB

Gläntan är en funktionell organisation som verkställer beslut, uteslutande SoL- och LVU-placeringar från socialtjänsten. Personalens legitimitet härrör från en lämplighet baserad på främst erfarenhet, men även på formell skolning. Relationen till ungdomen utmärks av en klyvnad mellan att dels skapa trygga och sunda relationer och dels faktumet att denna allmänmänniska och vardagliga interaktion är ett anvisat arbete med ett bestämt syfte. Vad som är den enes arbetsplats är den andres hem, om än i vissa fall ett hem framtvingat genom LVU-placering. Relationen behandlare ungdom präglas därför av både informella och formella regler; dels gällande uppdraget och dess ramar från socialtjänst, dels den vardagliga hemliknande miljön med dess mänskliga interaktion. Förhållandet mellan behandlare och ungdom är således personlig på samma gång som det är professionellt.

6.2.1 Intervju med Kent

Kent arbetar som behandlingsassistent på HVB-hemmet Gläntan för pojkar mellan 13 och 19 och har erfarenhet från denna typ av arbete sedan 70-talet. På frågan vad han tycker utgör en manlig förebild menar han att det handlar ”våldigt mycket om att vara sig själv, vara intresserad av det man håller på med (...) och försöka få nån form av förändring”. Det innebär att ”vara ärlig, att vara uppriktig (...) att visa känslor i olika sammanhang, men också att vara (...) en positiv förebild, att jag inte ska göra nåt som jag sen förbjuder dom till”. Inom detta ingår även en roll som gränssättare. Kent tycker detta är viktigt, men också att gränssättningen kräver sin förklaring, och att en gräns beaktas samstämt inom personalgruppen. För barnens vidkommande menar Kent att ”alla barn och ungdomar vill ha gränssättningar, tydlighet, fyrkantighet, att någon säger nej. (...) Ju mer fyrkantig man är i vissa saker ju snabbare tror jag, jag tror dom snappar fortare”. Kent menar att det finns en enhetlighet i tänkandet och praktiken på Gläntan. ”Vi sitter i samma båt” och det är ”ledningsgruppen som styr”, men de ”har hyfsat förtroende för oss alla i personalen” vilket gör dem ”fria inom rimliga gränser” och ger dem ”lite fria tyglar på respektive elev”.

På frågan om det är viktigt att det är just en man som är förebild för barnet svarar Kent ”Nej, det tror jag inte. Jag tror att det är lika viktigt att det är kvinnligt...” Han menar att det absolut inte spelar någon roll om förebilderna är män eller kvinnor. ”Det behöver vi ju, positiva förebilder oavsett om det är en man eller kvinna”. Men Kent menar också att de kvinnliga behandlarna har det svårare med ungdomarna som många gånger har en skev kvinnosyn. Kent berättar något ångerfyllt att han i vissa konfliktsituationer, där en kvinnlig kollega är utsatt, gått in och satt stopp:

I stället för att låta henne reda ut så har man ibland klivit in och satt ner foten, då har man märkt en reaktion. Och då har jag känt mig jävligt dum, men det har instinktivt blivit, jag vet inte riktigt hur fan man funkade. Istället för att gått undan och stått lite bakom och lyssnat och funnits med som back-up. Men ibland så....ja.

I de fall det manliga framhävs är det för att visa på könsöverskridande aktiviteter, som att män visst kan utföra typiskt kvinnliga sysslor: ”Vi män ska visa dom här ungdomarna att vi kan laga mat, att vi kan diska, att vi kan städa, vi kan tvätta, vi kan vara den här positiva förebilden”. Kent brukar berätta för ungdomarna hur han gör för att må bra, för ”att försöka smitta” dem. ”Man går upp på morgonen, man går in och ställer sig i duschen, man sätter på sig ett par rena kalsingar, ett par rena strumpor, och så gör man så gott man kan och lite till under dagen så kan man somna gott”.

Genom att betona det könsrollsöverskridande representerar Kent en oppositionell manlighet. Könen ses som lika och värdefulla för identifikation för en ung man.

Likhetsidentifikationen består i att visa på att även män utför traditionellt kvinnliga sysslor och hur det går till att styra upp en bra vardag.

6.2.2 Intervju med Erik

Erik är dryga 30 år och arbetar även han som behandlingsassistent på Gläntan. Han har cirka åtta års erfarenhet av branschen. En god manlig förebild menar Erik är någon som har en väldigt god självkänedom med ”koll på sin egen moral och etik”. Förebilden ska vara en ”bra mix” mellan att vara en man som kan ”busa och skoja (...) och bråka lite grand som grabbar behöver” och att kunna vara ”mjuk och prata känslor (...) visa sig sårbar (...) att man blir ledsen och besviken”. Att sätta gränser tycker Erik är jätteviktigt, eftersom ungdomarna har ”oftast växt upp i gränslösa miljöer”. Han betonar att det inte ska ske på något bestraffande vis, utan ”mer ifrågasättande utifrån att det kan leda till en reflektion”. Förhoppningen är att gränssättningen genererar en trygghet hos ungdomarna kring vad de får och inte får göra.

Erik tycker inte generellt att det har någon betydelse att det är just en man som är en förebild, men menar att det i specifika fall kan vara viktigt med just en man. T ex ett barn med en god modersrelation men som saknar en far. ”Det är ju inte helt ovanligt att det är så bland de här grabbarna”. Vad de saknar är ”någon form av gränssättning”. Han menar att det kan vara frågan om ”ganska svaga mammor och frånvarande pappor” och att detta ”genomsyrar många olika fall vi har haft genom åren”. Gränssättning har ungdomarna ”saknat även från mamman då liksom inte har klarat av det”. Erik menar att varken en mamma eller en pappa kan ersätta frånvaron av den andra. ”Man behöver både en mamma och pappa, någonstans”. Men Erik verkar ändå mena att det generellt är enklare för ungdomarna med manlig förebild eftersom ”som grabb så har man väl saker som man lätt vill identifiera sig med, en pappa liksom”.

Ungdomarnas och behandlarnas mansbilder är oftast väsensskilda och detta pågår det ständigt konflikter om. Erik poängterar att ungdomarna bor ”på behandlingshem för att de har växt upp i en skadad miljö” och att ”vi inte kan ha kravet på att de ska ha en tiptopp mansbild”. Behandlarens roll i detta är att ”hela tiden ifrågasätta. Hur tänkte du nu?” Erik menar att dessa diskussioner inte leder fram till någon ögonblicklig förändring men att ”det är i alla fall hur vi beter oss som kanske kan avspegla sig senare”. Han betonar betydelsen av att dela upp sysslorna ”så att det inte blir allt för mycket kvinnorna som ställer sig vid spisen och lagar mat, så man befäster de stereotypa könsrollerna”.

Även Erik visar på en oppositionell form av manlighet med att ifrågasätta ungdomarnas syn på könsroller. Att dela på sysslorna har också betydelse för att komma ifrån stereotypt tänkande kring kön. Men han betonar samtidigt en likhetsidentifikation när det gäller avsaknad av far och att lika kön underlättar överföring av identitet, men då till en identitet som inte särskiljer eller diskriminerar mellan könen.

6.2.3 Intervju med Markus

Markus är runt 60 och mentalskötare i botten och har jobbat inom vuxenpsykiatri och öppenvården. Att jobba med ungdomar är spännande ”för att ju tidigare man kommer in (...) så har man större chans att påverka”. Idag arbetar han som behandlare och arbetsledare på Gläntan, vilket han är med och driver sedan dryga 20 år. På frågan vad han tycker utgör en god manlig förebild börjar han med att påpeka att ”det där med manligt och kvinnligt är mycket en klassfråga” och att det handlar om

olika kulturer (...) många av de här ungdomarna kommer ifrån, som har haft en besvärlig uppväxt, där blir självkänslan så låg och då försöker man kompensera den genom (...) att överdriva vad manlighet är (...) många har inte haft någon manlig förebild när dom kommer till oss utan dom har vuxit upp med sina mammor.

Detta måste man som behandlare, menar Markus, känna in. Det innebär inte att "acceptera men att förstå den". För behandlingsarbetets vidkommande "måste man hitta någon nivå, så att dom känner sig trygga med en". Men mest påverkar man genom att "vara en god människoförebild, oavsett om man är kvinna eller man, (...) att man jämför oss kvinnor och män lite grand". Markus verkar se en risk med att för mycket skilja på kvinnligt och manligt: "Varje gång man gör skillnad mellan kvinnligt och manligt så påpekar man ju det här va". Den åtskillnad som ändå görs mellan könen "gör man väl utifrån att möta just den här kulturen". Markus menar att man kan som förebild verka för jämställdhet och i sin vardag vara medveten om sitt eget beteende, "att själv inte bli någon som dominerar bara för att man är man. Där kan man ju hjälpa till att förbättra en [ungdoms] kvinnobild".

Trots det finns det omständigheter där det är fördel att vara man. Markus "vill inte sticka under stolen med att i en begränsningssituation så reagerar dom med sin mansbild dom har (...) mer om jag som man går in och begränsar än att en kvinna", det är lättare för ungdomarna att "ta om någon av oss karlar säger till. Det är olyckligt, men det fungerar så". Markus betonar vikten av att som man inte bryta in i en konflikt mellan en kvinnlig personal och en ungdom. Detta för att inte "undergräva deras auktoritet". En annan fördel är att en man har större inlevelse i en pojkes värld eftersom han själv varit en. "Vi har ju varit pojkar en gång i tiden och kan känna igen oss i en del utav deras sätt att agera och tänka".

Markus tycker att han, och andra, ibland lyckats få ungdomen att anamma ett mjukare och återhållsammare sätt, ett sätt som "traditionellt ansetts som kvinnligt". Men att vara tröstande och omvårdande tycker Markus främst är "mänskliga sidor". Omvårdnad anser han vara "kanske den viktigaste arbetsmetoden", och han menar att för att bli en bra manlig förebild "måste man själv visa att man är en bra omvårdare".

Trots det förändringsarbete som bedrivs och verkar på Gläntan är det svårt att helt bortse från den enskilda individens uppväxtförhållanden. Markus menar att sättet man själv blivit uppfostrad på "tar man ju med sig, mycket mer än man tror. Även om man tycker illa om vissa bitar så är det svårt, så är man torsk på det".

Markus vill även han visa i handling på att en man kan vara omvårdande och visa på lika respekt oavsett kön, och förebild är man som människa först och inte efter kön. Han representerar också en oppositionell manlighet som ifrågasätter de traditionella mönstren. Kön är mer lika än olika, och han vill helst inte göra någon åtskillnad eftersom det riskerar att befästa könsrollerna. Likhetsidentifikationen består i att en man lättare kan förstå en pojke eftersom han själv varit en.

6.3 Unga KRIS

På en kamratföreningen Unga Kris, som hjälper unga i riskzonen för att hamna i kriminalitet och droger, träffar vi David, 25 år, och senare Mikael, 27 år, som båda jobbar som ungdomsledare. Unga KRIS är ett exempel på en ideell organisation där engagerade individer arbetar -både volontärt och med lönebidrag- utifrån gemensamma översvävande idéer och riktlinjer. I detta fall hederlighet, drogfrihet, kamratskap och solidaritet. Ungdomsledarnas legitimitet kommer av egen erfarenhet; från ett liv i missbruk och kriminalitet till en vändning där de själva fått hjälp och kommit ur livsstilen. Unga KRIS, och KRIS, har inneburit en ny gemenskap och identitet. Det självupplevda utgör ett symboliskt kapital vilket möjliggör devisen ”Vi vet vad vi talar om” (Unga Kris 2014) som utgör en kontrast till formell bildning (se nedan intervju med David). På så vis blir ledarnas förhållningssätt till ungdomarna mer präglad av deras personliga erfarenheter och insikter än av formell utbildning och specifika organisatoriska förhållningssätt. Relationen som manlig förebild blir informell, personlig och frivillig.

6.3.1 Intervju med David

När vi börjar med att fråga David vad han anser vara en bra manlig förebild menar han att man ska vara ”snäll men ändå bestämd”. Man ska inte själv hålla på med ”något hyss”, och det ska finnas ”tydliga regler” som ungdomarna måste förhålla sig till av typen: ”Funkar inte det vet du vad som gäller”. Men David betonar att det ”samtidigt ska finnas kärlek såklart i det hela”. Till slut nämner han tillit som en viktig del i att vara en manlig förebild. Att sätta gränser anser han vara viktigt, i synnerhet då kring romantiserat snack om kriminalitet och droger: ”Det sätter vi tokstopp för, alltså det får inte förekomma”. I övrigt ser han till att ungdomarna sköter sig, ”så att det inte är nåt bråk eller stim”. Han finns också där för att stötta dem, ifall någon mår dåligt och vill ha hjälp. Då kan han erbjuda MI-samtal. David försöker prata om känslor med ungdomarna ”så mycket som möjligt (...) för det är det vi har kommit fram till som behöver göras. De behöver lätta på känslorna och

prata ut. Det är där man gjort fel många av oss, att man har utåtagerat i stället, hållit inne känslorna och sen exploderat”.

David tycker inte att det är självklart att det just är en man som är ungdomsledare. Han menar att det saknas kvinnliga ungdomsledare ”som fångar in tjejer. För det finns många tjejer som inte har någonstans att vända sig”. Kvinnliga ungdomsledare ”vore guld värt” menar David och tänker sig att de kan sörja för kvinnliga erfarenheter och problem. ”Kvinnor och tjejer tänker ju annorlunda, så är det ju”. Oftast funkar det bäst om personerna är av samma kön, menar David. Han ser en risk i att en man har hand om en ung tjej ”om det skulle bildas några känslor, (...), man får se väldigt stor skillnad på arbete och annat”.

Att David ser kön som olika blir tydligt i hur manliga och kvinnliga upplevelser och erfarenheter åtskiljs. Med detta kan även en likhetsidentifikation skönjas där lika gör lika. Ordningsregler och tydliga markeringar mot det som avviker är viktigt, likväl som ett bejakande av känslor och samtal; både något som kan ses som typiskt manligt och typiskt kvinnligt. Det tenderar åt det nostalgiska hållet, men med element av känsloprät och omvårdnad.

6.3.2 Intervju med Mikael

Mikael har svårt att förlika sig med bilden av sig själv som en manlig förebild. Han tycker att *exempel* är ett mer passande ord. Med ett exempel menar han både ett varnande ”exempel på att jag har strulat till mitt liv” men också ett gott exempel ”på väg att förbättra det, och det går om man vill”. Mikael hoppas att ungdomarna ”slipper göra samma misstag, att slippa hamna på kåken och liksom inse att istället för att sitta och lalla runt kan man göra något vettigt av sitt liv”. När han svarar utifrån generella termer vad han anser vara en god manlig förebild menar han först att det ”handlar om att du ska få dom att lyssna på dig, att kunna prata tror jag är viktigt, att kunna vara stark som person och kunna vara ödmjuk är väldigt viktigt, en person som kan förstå dom är viktigt också, och inte dömer dom”. Mikael betonar även han vikten av att prata ut om känslor och svåra saker, och menar att det är bra ”när dom kan öppna sig”. Av egna erfarenheter vet han att det inte är bra att vara sluten och aldrig dela med sig av sitt inre. ”I slutändan är det inte bra för huvudet, du går runt som en tickande bomb hela tiden, med aggressioner...”.

Huruvida det skulle fungera med en kvinna som ungdomsledare menar Mikael är en ”klurig fråga”. Han skulle inte ha något emot det, och tror att det finns något kvinnor kan bidra med här. ”Vi tänker lite olika, det gör vi, och jag tror att det är en erfarenhet som i dagsläget föreningen saknar.” I mötena mellan ungdom och ledare menar han att det ”skulle gå lättare för en kvinna att prata med en kvinna. Jag tror det är bättre med en kvinna”. Han menar att kvinnor ”talar ett annat språk (...) och att det blir lite annorlunda”. Han tror att det är lättare för en ungdom att ha en manlig förebild, men att det ”liksom beror på kvinnan också. Det kan vara en väldigt stark kvinna”. För att klara jobbet som ungdomsledare krävs beslutsamhet och fasthet. ”Just för unga killar som kommer in och svävar i himlen lite behöver dom någon som kan sätta ner foten”. Någon som kan ”bryta upp och sätta ner var gränsen går”. Gränssättning innebär för Mikael att klargöra ”vad som är acceptabelt och vad som inte är acceptabelt”.

Både David och Mikael betonar nödvändigheten av att ha en egen historia i kriminalitet och missbruk för att kunna fullt ut förstå och därmed kunna hjälpa andra. Mikael säger att det är som ”förklara hur det känns att bryta armen för en person som aldrig brutit sin arm, det blir inte samma känsla”. David säger att ”det är väldigt viktigt att vi verkligen har egna erfarenheter att prata om, och inte bara sånt man läst sig till. Vi som har ett gammalt förflutet kan ändå se på saker och ting på ett annat sätt jämfört med andra”.

Mikael ser likt David kön som olika, kvinnor har sin erfarenhet och männen sin. En likhetsidentifikation gör klart att män talar med män och kvinnor med kvinnor, eftersom de har olika språk. Synen på kön tenderar det nostalgiska. Det finns ett fokus på gränssättning, men det betonas även vikten av känsloprät och relationer.

6.4 Socialtjänsten

Socialtjänsten är ett exempel på en juridisk/professionell organisation. Anställda inom socialtjänsten arbetar enligt lagstiftning och deras beslut leder fram till en lagpraxis, och deras legitimitet grundas på formell professionell kompetens; socionomexamen och myndighetsposition. I detta sammanhang är det personliga och informella begränsat till förmån för procedurförfaranden och lagpraxis. Relationen mellan socialsekreterare och ungdom formas efter en från socialsekreterarens sida avpersonifierad lagbundenhet, och synen på manliga förebilder är därför av en generell typ som beskriver en kontaktpersons funktion i förhållande till ung klient och vad dennes behov utgörs av. Relationen mellan socialsekreterare och klient är fullt ut formell och sett till maktfördelning asymmetrisk.

6.4.1 Intervju med Lotta

På ett socialtjänstkontor träffar vi Lotta, cirka 45 år. Hon är placeringssekreterare och tillsätter både kontaktfamiljer och kontaktpersoner åt behövande ungdom. Hon beskriver sig som ”spindeln i nätet” kring ungdomen och ser till att de får det stöd de behöver. Gällande kontaktpersoner tillsätts dessa för ungdomar som behöver ”hjälp att komma in på olika sociala arenor, (...) få lite mer inblick i aktiviteter på fritiden (...) stöd av en person att våga komma ut och ta del av fritidsaktiviteter, då dom själva inte klarar av det. (...). En del har ”väldigt svårt med kamratrelationer”, andra behöver ”tränas i ett socialt samspel”. I den mån det behövs ska kontaktpersonen även agera gränssättande. Lotta menar att ”dom ska ju inte uppfostra, men ändå... och det är väl där jag tänker lite som stabiliteten och moralen kommer in (...) att hjälpa barnen in i samhället, vad som är accepterat att göra”. Gränssättning, menar Lotta, ”är också dom normerna och reglerna som finns i samhället, att man vill hjälpa ungdomen att förhålla sig till det”, (...) att de kan ”känna sig trygga” och lär sig ”socialt uppträdande”.

Lotta vill inte skilja på manliga och kvinnliga förebilder och menar att de egenskaper som hon tycker att de ska besitta är gemensamma, såsom att ”utstråla trygghet och vara inlyssnande, kunna ge vägledning” och att ”vara stadiga”, samt att vara en ”vän”. Hon tänker att det som skiljer mellan manligt och kvinnligt ”har ju med intresse att göra”. När kontaktperson matchas med ungdom blir det oftast enkönat. ”Är det en tjej så försöker vi med en tjej som är kontaktperson till den, och en kille får en kille”. Lotta menar att de tänker sig kontaktpersonen som en ”ung vuxen som ungdomarna kan identifiera sig med”. Åldern spelar inte så stor roll, men det ”skulle vara bra med någon som är lite äldre” och som ”är mer jämbördig”. Lotta menar att ibland behöver ”killen en förebild i stället för en pappa”, någon

att bolla idéer om hur en kille tänker (...) och komma ut och göra fritidsaktiviteter. Men i vissa fall har det varit bra att ha någon som är äldre (...) där det kan bli en manlig förebild. Det kan ju vara så att det inte finns någon pappa och då kanske man kan tänka på att den kontaktpersonen får fylla det tomrummet.

En kontaktperson får här en annan uppgift för ”barn som inte haft någon förebild [pappa] som varit bra. Så dom har fått bli påfylld på det sättet också”.

Vikten att relationen ungdom kontaktperson är enkönad betonas mer ju äldre barnet blir. ”I alla fall i en viss ålder, när dom kommer upp i tonåren tänker vi nog så”. Vad som gör att det blir viktigare med en man i denna ålder är något obestämt:

Det är nog bara hur man tänker, så... (...) lite så här tjej till tjej och kille till kille, men samtidigt så gör vi ju ändå upp det tillsammans med ungdomarna och frågar dom vad är det ni söker eller vad är det ni vill ha, och jag tror att gemensamt med dom kommer vi fram till om det ska vara en kille eller tjej. Fast vi har nog mycket den tanken från början, (...) man söker nåt likvärdigt.

Lotta menar att ”på nåt sätt får vi ju en ganska färdig bild av vad det är för förebild dom vill ha, (...), man är innesluten på vad dom vill ha, vad dom anser vara en förebild”.

Lotta vill inte skilja på manligt och kvinnligt, men det går att skönja ett vanemässigt tänkande kring kön som olika. Killar tänker på ett visst sätt och identifikationen kommer från någon likvärdig. Något essentiellt manligt överförs från kontaktperson till ungdom. Något oppositionellt könsrollsöverskridande resonerande är det inte. Inte heller uttalat nostalgiskt, men tenderande det vanemässigt stereotypa.

6.4.2 Intervju med Anna

På samma socialkontor arbetar Anna, cirka 35 år, och sedan sju år även hon placeringssekreterare. Hon betonar att en förebilds egenskaper först och främst är allmänmänniska och mindre en fråga om manligt eller kvinnligt. Men de egenskaper hon nämner är att kontaktpersonen ska vara ett moraliskt föredöme som förmedlar vikten av att ”sköta sig och gå i skola”. Personen ska även ”våga vara den man är” och på ett humanistiskt vis visa sig tolerant mot olikheterna i samhället. Även Anna menar att matchningen klient och kontaktperson följer på könstillhörighet. Oftast att ”en kille är kontaktperson till en kille”. ”Jag tror att dom tänker att det är lättare att prata med nån som ändå kan föreställa sig att vara i samma situation och då tänker dom att en tjej inte kan förstå hur det är för en kille”.

I jämförandet mellan manliga och kvinnliga kontaktpersoner ser hon en skillnad. ”Dom manliga inriktar sig kanske mer på aktiviteterna och dom kvinnliga mer på samtalen. (...) killarna kör oftast nån aktivitet och så blir det lite där emellan man pratar eller kanske under tiden”. I samtal med kontaktpersoner menar Anna att de kvinnliga tenderar att fokusera på måendet ”att hon [klienten] är lite si och så” medan männen tenderar att fokusera på aspekter av aktiviteter som t ex att det är ”lite svårt nu att inte kunnat komma på och inte vetat vad han vill göra eller nåt”. Ofta är det pojkar till ensamstående mammor som behöver en kontaktperson. ”I många fall är det ju så”. Anna nämner att det kan handla om att de ”behöver komma ut och prova på lite aktiviteter och sysselsätta sig på nåt sätt”.

Anna vill inte heller göra skillnad på kön, men tror att lika kön förstår varandra bättre. Men det skiljer i vad ungdomarna och kontaktpersonerna gör tillsammans: det manliga har fokus på aktiviteter, de kvinnliga på samtal och mående. Kön ses som olika och identifikationen följer könstillhörighet. Inte heller här uttrycks någon nostalgisk syn på manlighet, men heller inte någon oppositionell. Synen på manliga förebilder tycks utgöras av vanetänkande och en respons på klienternas önskemål.

6.4.3 Intervju med Eva

Från ett annat socialkontor träffar vi Eva, cirka 50 år, som arbetar som familjehemssekreterare sedan 14 år. Även hon menar att en förebilds egenskaper är att se mer som mänskliga egenskaper än uppdelat beroende på kön. ”Jag tänker att vi har mer egenskaper som är mänskliga... alltså den delen som vi delar är större än den delen som gör oss till män och kvinnor”. Eva säger att en kontaktperson är ”ett ideellt medmänskligt uppdrag” som ska ”bygga på det friska som finns runt en ungdom”. Det som Eva och hennes kollegor eftersöker hos en kontaktperson är en ”allmän klok vuxen” som i många fall ska vara ”någon som kan säga samma saker som en förälder skulle säga, men det är lite lättare att ta emot det eftersom just att man inte är förälder”.

När Eva och hennes kollegor matchar kontaktperson till en ungdom utgår de mycket från vad ungdomen själv vill ”önskemålen är ju att det ofta ska vara samma kön faktiskt”. Eva berättar att några kollegor genomförde en undersökning på deras kontor: ”Det vi gjorde för några år sedan var att vi tyckte att vi var så dåliga på att hitta manliga kontaktpersoner, för det var ett önskemål”. Deras upptäckt blev att ”vi hade ju jättemånga manliga kontaktpersoner”, det framkom då att ”det var fler pojkar som man ville ha den här insatsen till och då efterfrågades det mer manliga kontaktpersoner”.

Eva säger att en socialsekreterare innehar en myndighetsroll som påverkar relationen till klienterna. Eftersom att de träffar klienterna utifrån denna roll så är det myndighetens praxis som styr deras professionella roll och inte deras personliga uppfattningar: ”Myndighetsrollen styrs ju av lagar och där kan ju jag som privatperson tänka en sak”. Genom att det ”är ju lagen som styr myndigheten” ges inget utrymmer för personliga åsikter. ”Det riktigt knepiga blir ju, tycker jag, när myndighetsrollen talar emot min professionella kunskap”. Detta anser Eva vara ”en av socionomernas svåra...” och att socionomens myndighetsroll påverkas av ”det här med, ni vet, organisation, lagar och yttre

strukturer”. Eva säger även att hon ”tänker att vi är förblindade av vår egen kultur, den kultur vi befinner oss i, den diskurs vi befinner oss i, dom fördomar vi har, dom normer vi lever efter”. Eva menar att vi påverkas av allt detta, från den enskilda individen vidare till arbetsgruppen, sedan vidare till den större enheten och så vidare. ”Det är som skalet på en lök, ju. Vi är obönhörligt drabbade”.

Eva berättar inte mycket om hur hon ser på manliga förebilder, förutom att likt de andra betona att det handlar främst om mänskliga egenskaper. Däremot säger hon desto mer om den professionellas villkor och begränsningar inom organisationen. En myndighetspraxis styr över personliga uppfattningar och åsikter och detta påverkar relationen till klienterna - åt det avpersonifierade och professionella hållet kan antas. Privata tankar är en sak, men inom myndighetens regim förblindas företrädarna av den kultur de befinner sig i.

6.5 Jämförelse av de olika organisationerna

I jämförandet av informanternas utsagor från de tre organisationerna tecknas ett mönster. Först kan nämnas att bortsett från mindre variationer i utsagorna mellan informanterna från samma organisation är de i stort sett av samma uppfattning. *Det skiljer mer mellan organisationerna än inom dem.* Gläntans företrädare framhåller den manliga förebilden som en oppositionell, könsrollsöverskridande man som betonar kön som lika. En oppositionell likhetsidentifikation framträder. Unga KRIS har i sin syn på den manliga förebilden en nostalgisk hållning i synen på kön som olika och i den manliga förebildens roll som gränssättare och utövare av kontroll. En likhetsidentifikation betonande traditionella könsroller framträder. Socialtjänstens representanter har samtliga givit förhållandevis generella utsagor om vad de anser om manliga förebilder, och som sådana är de svårare att kategorisera. Därför får resultaten därifrån, och följande analys, en mer tentativt tolkande prägel. Men vad som ändå något obskyrt lyser igenom är synen på kön som olika och komplementära. En traditionell likhetsidentifikation kan skönjas. Utsagorna undandrar sig tydlig kategorisering och hamnar i en egen blandkategori av varken nostalgiskt eller oppositionell, men tenderande det förra. Hur variationer mellan organisationernas synsätt gällande manliga förebilder kan tolkas ska analysen nu ge förslag på.

7. Analys

De tre organisationernas företrädare möter ungdomar utifrån olika villkor. Socialtjänsten utifrån rollen som myndighetsposition med stöd av lagen och professionen. Relationen blir formell, och legitimiteten kommer av formell bildning och myndighetspositionen i sig. Unga Kris möter ungdomar utifrån sina egna livserfarenheter som ett kapital för förhandling och legitimitet. Detta väger upp för bristen på formell bildning. Relationen är informell och personlig. HVB-hemmet Gläntan är en blandning där relationen består av både formella och informella element, och där det personliga inte skiljs från det professionella. Organisationernas företrädares syn på och beskrivning av manliga förebilder varierar därför från det personliga, där livets erfarenheter och social bakgrund formar bilden av en god manlig förebild, till det formella där en myndighets institutionella prägel ger en generell, schablonmässig och kanske klientspeglad bild av vad en manlig förebild är. Gläntan, igen, med element av både informella och formella relationer, ger en bild av den manliga förebilden som alternerande mellan personliga åsikter och allmän och vedertagen syn på manlighet med ett jämlikt förhållande mellan könen.

7.1 Gläntan - Mannen som oppositionellt manlig

Av intervjuerna med personal på Gläntan tonar det fram en bild av den manliga förebilden som korresponderar med främst en oppositionell, men i enstaka fall en nostalgisk manlighet. Samtliga informanter betonar *förebild* framför *manlig*, och menar att det inte spelar så stor roll ifall det är en kvinna eller man. Bland personalen är könsfördelningen ungefär hälften män, hälften kvinnor. Även om det är enklare för en man att vara gränssättande betonas vikten av att också låta kvinnorna vara det, även om det tar längre tid och är slitsammare. Den pedagogiska nyttan i att lära ungdomen kvinnors lika värde och auktoritet väger upp detta. Kön ses då som lika och kompatibla. Skillnaden som trots det kan skönjas ligger i att de gånger just det manliga betonas görs det för att visa på att även män kan utföra stereotypa kvinnoyrken eller visa känslor, sårbarhet och omvårdnad. I den mån man kan tala om likhetsidentifikation, där mannen överför något essentiellt manligt, är det för att förmedla att könen är lika. I de fall personalen gestaltar en mansbild som tangerar det nostalgiska, så sker det i ett närmande av de unga klienternas mans- och kvinnobild -som inte alltid är ”tipptopp”- för att hitta en nivå där ungdomarna kan känna sig trygga. För att göra det krävs att man känner in ungdomens ”kultur” och anpassar sig något därefter.

7.2 Unga KRIS - mannen som egenart

Unga KRIS och deras syn på manliga förebilder betonar vikten av att vara tydlig och bestämd, och att det finns klara regler. Ungdomsledarna ser till så att ungdomarna sköter sig och inte bråkar, och sätter gränser för vad man får och inte får göra. De bejakar även samtal kring känslor och menar att det är viktigt att öppna upp sig och lätta på dem. Kring manligt och kvinnligt tänker de att det skiljer. Kvinnor tänker annorlunda och talar ett annat språk. Män och kvinnor har specifika erfarenheter på grund av kön. Därför är det bäst att en kille har en kille som förebild. Men i de fall hon är stark nog kan det väga upp för en man. Manlighet är inte bara könsbundet utan även en egenskap. Kvinnor välkomnas till verksamheten för att fånga upp flickor och deras könsspecifika problem.

Här blir det tydligt att kön ses som olika, essentiella och komplementära. Män har egenskaper som killar kan ta till sig, kvinnor likaså för flickor. Likhetsidentifikationen följer från man till man. I rollen som ungdomsledare betonas ordning, regler och kontroll. Men också en mjukare sida som bejakar det inre känslolivet och samtalet där kring.

7.3 Socialtjänsten - mannen som bristvara

I intervjuerna med socialtjänsten framgår att vad som är manligt och kvinnligt snarare är en fråga om olika intresse än egenskaper. Men det går att läsa in fler betydelser än så. Deras syn på de manliga kontaktpersoners roll är att de ska bidra med stabilitet och moral i de ungas liv, hjälpa dem in i samhället och få dem att känna sig trygga och lära sig socialt uppträdande. Förutom ett delat intresse beroende på kön finns där även en identifikationsprocess där den unge genom en manlig kontaktperson kan lära sig hur en kille tänker. Varför en ung kille får en manlig kontaktperson tycks vara resultatet av ett vanetänkande hos både socialsekreterare och klient av typen lika söker lika, eller åtminstone något "likvärdigt". Vidare finns där en skillnad mellan hur de manliga kontaktpersonerna umgås med de unga killarna och de kvinnliga med flickorna: De förra fokuserar på aktiviteter, de senare på samtal. En del ungdomar saknar en pappa, och en manlig kontaktperson kan bli en förebild som saknats tidigare. Saknaden beskrivs som ett tomrum som kan fyllas på med *något* en manlig kontaktperson har.

Vad detta *något* är får vara osagt. Men det leder osökt in på idén om kön som olika, där det manliga, eller det kvinnliga, är till sin natur essentiellt särskilda. Att kön betraktas som olika klargörs i både sättet socialsekreterarna tänker och aktiviteterna de menar kontaktpersonerna utför. Även i beaktande av den frånvarande fadern ges denna

egenskaper och roller som en manlig kontaktperson ska kompensera för och föra över på den unge. Idén om en likhetsidentifikation blir här tydlig när en obestämt men ändå manlig essens går från en man till en pojke.

7.4 Organisatoriska betingelser

Förklaringar till varför det skiljer sig åt finns att hitta i de organisatoriska betingelserna hur relationen till klient ser ut, hur den könsliga sammansättningen ser ut, och vilken utbildning eller erfarenhet som krävs. Det kan hävdas, liksom Markus, att det där med manlig och kvinnligt har med klass att göra och att det finns skillnad mellan ett arbetarklassideal som mer betonar kroppen och ett medelklassideal som mer betonar huvudet (jämf. Hirdman 2001), som ytterligare korresponderar med T. Johanssons (2000) idéer om nostalgisk och oppositionell manlighet. I så fall borde det inte vara så långsökt att tro sig finna en medelklassaktig och oppositionell syn på manlighet hos socialtjänstens representanter som alla inträtt den akademiska medelklassens krets. Att så inte helt och hållet är fallet utgör en diskrepans. För att finna en förklaring till detta kan man dra sig till minnes vad Hirdman (2001) skriver om enkönade miljöer; att dessa är idealiska för skapandet av stereotypa genus. Den enda mannen på de socialkontor vi besökte var på väg bort. Kanske är bristen på det motsatta könets närvaro, erfarenheter och berättelser avgörande för att skapa stereotypa och traditionella bilder av det samma. Men det är troligtvis inte deras egna personliga tankar om manlig och kvinnligt som manifesterar sig, utan något annat skapat utifrån de organisatoriska villkoren eller "kulturen" (Eva). Den avpersonifierade myndighetsrollen tillåter ett anammande av klientens många gånger traditionella syn på kön och detta kan bli styrande i val av kontaktpersoner (Jämf. Bäck-Wiklund & Lundström 2001). H. Johansson anar även hon ett synsätt där socialtjänstens klienter anses bättre passa ett grovt och stereotypt sätt att relatera till kön, och där målsättningen sätts lägre än för en allmänhet (2006).

Hos Unga Kris bejakas kvinnliga inslag i verksamheten som kan tillgodose flickors behov. Men i väntan på dessa är miljön enkönad och "grabbig" (David), men med inslag av efter- och omtanke. De organisatoriska villkoren är omvända från de socialtjänstens arbetar under. Arbetet är gränsande till ideellt och tillåter en stor personlig prägel på sitt utförande. Auktoriteten kommer av de egna upplevelserna som gestaltas i personligheten som i sin tur blir det arbetsredskap man använder för att knyta an och forma ungdomarna med. Ungdomsledarnas bakgrund formar också deras syn på manlighet som enligt intervjuerna

lutar åt det nostalgiska hållet med kön som olika. Denna hållning representerar ett ideal vilket H. Johansson menar knyts till arbetarklassen. Manlighet är här både stereotyp och traditionellt (Johansson, H. 2006). De som vänder sig till och de som arbetar på Unga Kris har också i många fall varit i kontakt med socialtjänstens försorg och kan räknas till de marginaliserade grupper som Bäck-Wiklund & Lundberg (2012) redogör för. Som marginaliserad är man även i ett sorts underläge, distanserad från de identitetsmöjligheter arbete och samhällsdeltagande ger. Sett till de traditionella mansidealen har dessa varit knutna till de klassiska manliga yrkena, yrken som i stort försvunnit. Enligt T. Johansson kan denna marginalisering -om man inte tänker nytt kring sin manlighet- leda till "en mycket rigid och traditionell syn på kön och jämlikhet" (2000:18). Med tanke på deras bakgrund av missbruk, kriminalitet och fängvård kan de två informanterna på Unga Kris räknas bland de marginaliserade. Huruvida de anammat detta mansideal utifrån sin position som marginaliserade arbetarklassmän eller inte får stå osagt. Men tolkat utifrån vad Pierre Bourdieu menar är den främsta indikatorn på kulturellt kapital (ett av andra erkänt värde), nämligen utbildningsnivå, är det möjligtvis så (Broady 1989). De båda informanterna har ringa utbildning, och att de är skickade för jobbet har helt och fullt med erfarenhet att göra och inget med utbildning. Deras kapital är av ett annat slag, där de i normlöst leverne härdats, tröttnat och hittat ödmjukhet och tillslut blivit sina egna jag. Utifrån normlöshet och osäkerhet kan en rigid och gränssatt manlighet bli en trygg hamn. Logiken i detta är att överdriva gestaltningen av det man egentligen saknar; de marginaliserades uttryck tenderar att bli den skrattspegel vari samhällets normer förtydligas genom en travesti.

Gläntan, till slut, utgör som sagt en mix av vad som skiljer de andra två organisationerna åt. Förutom elementen av likaledes informella som formella, personliga och professionella, och hemlika och arbetsplatsmässiga relationer utgörs boendet även av likaledes kvinnor som män i personalen. I de fall då en nostalgisk manlighet manifesterar sig är det för att möta upp ungdomens många gånger uppblåsta mansbild och hitta en trygghetsnivå (Markus). Den personliga relationen mellan behandlare och ungdom, samt den relativa frihet behandlaren har gentemot ledningen, borgar för att den enskilda personalen, eller personalgruppen i stort, mer uttrycker deras individuella eller samstämmiga syn på manlighet, än att spegla ungdomens. Konflikter mellan dessa två mans- och kvinnoideal är ständigt förekommande. Av intervjuerna kan förstås att förändra en ungdoms syn gällande könsroller till det bättre kan ta lång tid, men att det faktiskt går. Om enkönade miljöer är idealiska för skapandet stereotypa genus, är den könsblandade miljön idealisk för att

överskrida dem. Kanske är det så att båda könen perspektiv behövs för att kunna överskrida stereotypa idéer om dem samma, och att det är i frånvaro av det upplevt motsatta som schablonbilderna frodas.

8. Avslutande diskussion

8.1 Slutsatser

Att det råder delade meningar om vad som utgör en manlig förebild är i sig talande för att genus konstrueras efter olika förutsättningar och att dessa blir till sanningar i sina respektive sammanhang. En inbördes värdering av vilken syn som är mest riktig låter sig inte göras. De har alla trovärdighet efter sina omständigheter. Men vilken föreställning om manliga förebilder som det än förhålls till blir distinktionen mellan kvinna och man viktig. Antingen för att befästa olikheterna, eller att för en ung klients räkning konstraintuitivt visa på alternativa sätt att tänka kring kön; t ex att de är lika. Normen om polära genus utgör oavsett grunden för handlandet. Därifrån finns valet att antingen reproducera och manifestera den, eller dekonstruera och transcendera den. Vattendelaren är medvetenheten. För skapandet av medvetenhet behövs både ett kvinnligt och ett manligt perspektiv. Detta för att kunna förstå varandras erfarenheter. I avsaknad av det ena perspektivet lämnas det fritt för vanemässigt och stereotypt tänkande om det andra. Det paradoxala i sammanhanget är att olikheterna används för att överskrida dem samma.

Av vår undersökning framgår att en övervägande del av informanterna betonar *förebild* framför *manlig* och att könet på socialarbetaren spelar mindre roll. Men det går att ana en skillnad i medvetenheten av könsligt tänkande. Hos socialtjänsten, och framför allt Unga Kris, tenderar tänkandet kring manliga förebilder det vanemässiga, medan det på Gläntan mera präglas av betänksamhet. Förutom att Gläntans personal utgörs av både kvinnor och män är jämställdhetstänkandet en del av det vardagliga behandlingsarbetet. Därför medvetandegörs det likväl som gestaltas. Detta pedagogiska överskridande av stereotypa könsgränser och tänkandet kring dessa försvaras när en arbetsplats utgörs av antingen män *eller* kvinnor. Platsen blir *i sig* könad.

Att synen på manliga förebilder varierar mer mellan än inom organisationerna är inte bara ett resultat av den könsliga sammansättningen. Organisationen i sig ger betingelser som skapar olikheterna. Socialkontorets myndighetsprägel och professionella mer än personlig möten och relationer med klienter, skapar en möjlighet att på klienterna förlägga ett stereotypt könsligt tänkande. Den skillnad som finns mellan de professionella och deras klienter har även med klass att göra; man tänker och förväntar sig annat av någon annorlunda sig själv. Unga Kris präglas av närhet och personlighet i relationen till de unga.

Därför gestaltas och förväntas ledarens egna föreställningar om kön. Ungdomarna och deras ledare delar social tillhörighet och erfarenheter. En stereotyp manlighet kan oemotsagd reproduceras. Gläntan, där personalen *med sig själv som arbetsredskap* överbryggat två slags manlighetsideal, präglas av en professionell närhet med klienten. Denna nära och samtidigt professionella relation kan omforma den unge mannen från ett manlighetsideal till ett annat. Det innebär inte en hastig förändring. Snarare ett inpräntande av vissheten om att alternativ finns, om viljan och behovet uppstår någon gång i framtiden. Den manliga förebilden har visat en möjlig väg. Men den unge klienten måste själv välja.

8.2 Egna reflektioner

Att det på sina håll saknas manliga förebilder inom socialt arbete är synd. För i väntan på dessa, eller i väntan på kvinnliga ungdomsledare inom Unga Kris, riskerar de nästintill enkönade miljöerna att reproducera stereotypa genus. I slutänden drabbar detta de unga klienterna som mister en alternativ ansats till vuxenvärlden bortom det förväntade. De varierande sätten en man kan vara förebild på komplicerar grunderna för behovet av dem inom socialt arbete. Män är inte en egenart med en specifik repertoar egenskaper som kan svara upp mot problem som anses bottna i frånvaron av män. Så länge män eftersöks på grund av deras förmenta manlighet underblåses de kantiga och traditionella mansstereotyperna; ett faktum som i sin tur kan förklara deras frånvaro i socialt arbete. För vem vill eftertraktas på grund av nedärvda könsbetingade egenskaper istället för professionella och *mänskliga* meriter?

9. Litteratur

Ahrne, G. & Roman, C. & Franzén, M. (2008). *Det sociala landskapet – en sociologisk beskrivning av Sverige från 1950-talet till början av 2000-talet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Bangura- Arvidsson, M. (2009). Aktiv passivitet – om kontaktpersoners roll och förhållningssätt till pappor, mammor och barn i umgängesvisiter. I *Socialvetenskaplig tidskrift* nr 1, s. 3-19

Berger, P. L. (1967). *The Sacred Canopy. Elements of a Sociological Theory of Religion*. New York: Anchor Books

Broady, D. (1989). *Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi*. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB

Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Bäck-Wiklund, M. & Lundström, T. (2001). Inledning. I Bäck-Wiklund, M. & Lundström, T. (red), *Barns vardag – i det senmorderna samhället*. Stockholm: Liber AB

Connell, R. W. (2003). *Maskuliniteter*. Uddevalla: Daidalos.

Franséhn, M. (2004). *Den dolda triaden. Om ensamstående mödrar med söner och deras behov av stöd inom socialtjänsten*. Göteborg: Göteborgs universitet. Institutet för socialt arbete.

Hirdman, Y. (2001). *Genus. Om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber AB

Johansson, H. (2006). *Brist på manliga förebilder. Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg: Göteborgs universitet. Institutionen för socialt arbete

Johansson, T. (2004). *Faderskapets omvandlingar. Frånvarons socialpsykologi*. Göteborg: Daidalos AB

Johansson, T. (2003). Fathers – The Solution or Part of the Problem? Single Mothers, their Sons and Social Work. I Ervö, S. & Johansson, T. (Red.), *Among Men. Mouldning Masculinities*, Volume 1. Hants: Ashgate Publishing Limited

Johansson, T. (2000). Makten, härligheten och kärleken. *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr. 1-2, s. 13-23.

Kalman, H. & Lövgren, V. (2012). Etik i forskning och etiska dilemman – en introduktion. I Kalman, H. & Lövgren, V. (red). *Etiska dilemman – forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups

Kvale, S. & Brinkman, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Levin, C. (2013). Socialt arbete som moralisk praktik. I Linde, S. & Svensson, K. (red), *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter*, Stockholm: Liber

Pease, B. (2011). Men in Social Work: Challenging or Reproducing an Unequal Gender Regime? *Journal of Woman & Social Work*, nr 26, (4), s. 406-418.

Silverstein, L.B., & Auerback, C. F. (1999). Deconstructing the Essential Father. *American Psychologist*, 54(6), 397-407.

Svensson, K. (2013). Varför fungerar det? Om betydelsen av förväntningar, institutioner och aktörer. I Linde, S. & Svensson, K. (red), *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter*, Stockholm: Liber

Dagstidningar

Smålandsposten (2008). *Identitet och goda förebilder viktigast i kampen mot ungdomsvåldet*. Tillgänglig: <http://www.smp.se/nyheter/vaxjo/article469104.ece> [2014-02-19]

Svensk författningssamling (SFS)

SFS 1990:52 (2011). Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga

SFS 2001:453 (2011). Socialtjänstlagen

SFS 2003:460 (2011). Lag om etikprövning av forskning som avser människor

Internet

Institutionen för socialt arbete. Stockholms universitet (2013).

[\http://www.socarb.su.se/utbildning/studieinformation/vad-g%C3%B6r-en-socionom

Hämtat: 2014-02-18]

SCB (2010). *Högskolenybörjare 2009/2010 och doktorandbörjare 2008/2009 efter föräldrars utbildningsnivå*. SCB: Örebro. [\http://www.scb.se Hämtat: 2014-02-27]

Socialstyrelsen, (2005). *Jämställd socialtjänst? Könsperspektiv på socialtjänsten – Sammanfattning och slutsatser*. [\http://www.uk-

ambetet.se/statistikuppfoljning/statistikdatabasomhogskolan.4.782a298813a88dd0dad800011884.html#h-Jamstalldhet Hämtat: 2014-02-18]

Socialstyrelsen, (2012). *Barn och unga – insatser år 2012, vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*, Stockholm: Socialstyrelsen.

[<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19165/2013-6-40.pdf>

Hämtat: 2014-02-19]

Unga KRIS (2014). [<http://www.ungakris.se> Hämtat: 2014-05-06].

Universitetskanslersämbetet. Statistikdatabas om högskolan / jämställdhet (2014).

[http://www.hsv.se/nu_jamyrk?struts.portlet.action=/nudev/urval&frageTyp=2&frageNr=230 Hämtat: 2014-02-18]

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

[<http://www.vr.se/download/18.3a36c20dl133af0c12958000491/132186457049/God+forskningssed+2011.1.pdf> Hämtat: 2014-02-24]

Hej

Vi är två studenter, Klas Andersson och Jenny Holgersson, som läser sjätte terminen på socionomprogrammet vid Linnéuniversitetet Kalmar. Under denna kurs kommer vi att utföra en studie som kommer ligga till grund för vår C-uppsats. Vårt syfte med studien är att undersöka om det finns olika föreställningar om manliga förebilder inom det sociala arbetet och i så fall hur de ser ut.

Vår avsikt är att intervjua åtta stycken från olika organisationer inom socialt arbete med ungdomar. Vi beräknar att intervjuerna kommer att ta ca en timme. Era namn kommer att avidentifieras i uppsatsen, likaså den exakta arbetsplatsen men vi kommer att namnge organisationen exempelvis socialtjänsten eller HVB. Ditt deltagande i intervjun är helt frivilligt och du som intervjuperson kan när som helst avbryta din medverkan i undersökningen. Vidare kan du även avstå från att besvara enskilda frågor under intervjugång. Vi kommer att spela in intervjuerna och därefter transkribera dem själva. Både inspelning och transkribering kommer att förstöras efter att uppsatsen har godkänts av examinator vid universitetet. Allt som du säger under intervjun är konfidentiellt. Det innebär att innehållet inte kommer delges någon obehörig person. Om intresse finns kommer du som intervjuperson att erhålla ett exemplar av den färdiga uppsatsen. Uppsatsen kommer efter den godkänts publiceras och finnas tillgänglig på Diva.se.

Vid frågor kring den planerade undersökningen eller om något framstår som oklart, ber vi dig att kontakta Jenny Holgersson, tel. 070-3584002, e-post: jh222ig@student.lnu.se eller Klas Andersson, tel. 072-3157472, e-post: ka222er@student.lnu.se. Du har även möjlighet att kontakta vår handledare Peter Hultgren, lektor vid Linnéuniversitetet Kalmar, tel. 0480-446192, e-post: peter.hultgren@lnu.se.

Tack på förhand

Klas Andersson och Jenny Holgersson

Till alla

Kan du berätta vad du jobbar med?

Hur länge har du jobbat med detta?

Vilken utbildning har du?

Hur kom det sig att du valde detta yrke?

Föräldrars utbildningsbakgrund?

Till HVB

#Vad är syftet med (att vara/ha en) kontaktperson/förebild/motivatör?

#Vilka slags aktiviteter brukar du hitta på med ungdomen? Vems initiativ?

(Grabbigt/ograbbit)

#Är det mer aktiviteter än snack om känslor och sånt? Pratar ni om tjejer, och hur då? Vad pratar man om/pratar inte om?

#Hur ser du på konflikten mellan ditt och grabbens mansideal?

#Får du över honom på din sida, eller accepteras olikheterna?

#Vad anser du vara bra egenskaper hos en manlig förebild/kontaktperson/motivatör?

#Är gränssättning/styrning viktigt? Varför (inte)?

#Vad bidrar gränssättning till hos ungdomen?

#Är det viktigt att det är just en man?

- Om ja, varför inte kvinna, vad gör mannen speciell här?!
- Om nej, vad är fördelen/nackdelen/skillnaden med kvinna?

#Har du någon gång agerat annorlunda mot en kvinnlig kollega än om det hade varit en manlig kollega?

#Finns det olika syn på manliga och kvinnliga medarbetare på deras resp. styrkor?

#Vad hoppas du ungdomen kan lära eller dra för nytta av dig?

#Vad tycker du är den största bidragande orsaken till ditt yrkeskunnande/lämplighet som manlig förebild, din utbildning eller din erfarenhet?

#Var grundar du din förståelse för ungdomen(s problematik) i? (Egna) erfarenheter, livets hårda skola/utbildning(s/kompetens)?

#I t ex ett motivationssamtal med ungdomen rörande skolgång, hur motiverar du varför det är viktigt att gå i skolan? (Instrumentellt: arbete, bildning, försörjning. Markör: arbete, bildning, utveckling, självförverkligande)

#Vilken roll spelar din egen utbildningsnivå på sättet du arbetar med unga?

#Föredrar du aktiviteter/samtalsämnen du själv tycker om?

#Motiverar du till saker som du själv har erfarenhet av?

#De andra som jobbar här, tycker de som du när det gäller manliga förebilder, eller?

#Finns det en gemensam idé hur man ska vara (som förebild)?

#Passar organisationens ideal ihop med dina?

- Ja, var det så från början, eller har du anpassat dig? Om anpassat sig, hur då?
- Nej, vad skiljer?

#Finns det någonting som du känner att du vill förtydliga eller som du vill tillägga?

Tacka för en bra intervju och att personen tagit sig tid

Till Socialtjänsten

Denna intervju baseras på kontaktpersoner och familjehemspappa till killar 13-18 år.

Vad är syftet med ha en kontaktperson?

Utifrån vilka behov tillsätts en manlig kontaktperson till en grabb? (Ingen pappa, ensamstående mamma, ordningsproblem, normlöshet?)

Vilka anställningskriterier gäller för kontaktpersoner?

Hur sker matchningen mellan kontaktperson och ungdom? (Förväntas de passa varandra, intresse-, personlighetsmässigt?)

Vad har kontaktpersoner för utbildningsnivå?

Vilka slags aktiviteter brukar de hitta på med ungdomen? Vems initiativ?

- Skiljer det på aktiviteter vad kvinnliga och manliga kontaktpersoner gör
- Märker du någon skillnad vad de rapporterar till dig?

Är det mer aktiviteter än snack om känslor och sånt? (Vad pratar man om/pratar inte om?)

Upplever du en skillnad mellan ditt och ungdomens mans- och kvinnoideal?

Får du över honom på din sida, eller accepterar du olikheterna?

Vad anser du vara bra egenskaper hos en manlig förebild

(kontaktperson/familjehemsfar)?

Är det viktigt att det är just en man?

- Om ja, varför inte kvinna, vad gör mannen speciell här. Vad bidrar han med som inte hon kan?
- Om nej, vad är fördelen/nackdelen/skillnaden med kvinna?

Är gränssättning/styrning viktigt? Varför (inte)? Vad bidrar gränssättning till hos ungdomen?

På vilket sätt anser du att ungdomen kan bli hjälpt av en kontaktperson?

Vad tycker du är den största bidragande orsaken till ditt yrkeskunnande/lämplighet som socialarbetare? – utbildning, - arbetslivserfarenhet, -egna upplevda erfarenheter?

Var grundar du din förståelse för ungdomen(s problematik) i? Egna erfarenheter eller utbildning? # Vilket väger tyngst?

De andra som jobbar här, tycker de som du eller? Finns det en gemensam idé hur man tänker kring manliga kontaktpersoner till unga män?

Passar tankarna ihop med dina egna?

- Ja, var det så från början, eller har du anpassat dig? Om anpassat sig, hur då?
- Nej, vad skiljer?

Hur ser rekryteringsförfarandet ut för nya familjehem?

Vilka egenskaper anses bra hos en familjehemspappa för att kunna vara en bra förebild?

Finns det någonting som du känner att du vill förtydliga eller som du vill tillägga?

Tacka för en bra intervju och att personen tagit sig tid

Till Unga Kris

Vad är syftet med ungdomsledare (motivator)?

Vilka slags aktiviteter brukar du hitta på med ungdomen? Vems initiativ?

(Grabbigt/ograbbit)

Är det mer aktiviteter än snack om känslor och sånt? Vad pratar man om/pratar inte om?

Vilka motsättningar finns det, mellan ledare och ungdom?

(Finns det en motsättning mellan ditt och ungdomens mansideal? Får du över honom på din sida, eller accepteras olikheterna?)

Vad anser du vara bra egenskaper hos en manlig förebild?

Är gränssättning/styrning viktigt? Varför (inte)? Vad bidrar gränssättning till hos ungdomen?

Är det viktigt att det är just en man?

- Om ja, varför inte kvinna, vad gör mannen speciell här?!
- Om nej, vad är fördelen/nackdelen/skillnaden med kvinna?

Vad hoppas du ungdomen kan lära eller dra för nytta av dig?

Vad tycker du är den största bidragande orsaken till ditt yrkeskunnande/lämplighet som manlig förebild? Din utbildning eller din erfarenhet?

Var grundar du din förståelse för ungdomen(s problematik) i? (Egna) erfarenheter, livets hårda skola/utbildning(s/kompetens)?

I t ex ett motivationssamtal med ungdomen rörande skolgång, hur motiverar du varför det är viktigt att gå i skolan? Instrumentellt: arbete, bildning, försörjning. Markör: arbete, bildning, utveckling, självförverkligande,

Föredrar du aktiviteter/samtalsämnen du själv tycker om? Motiverar du till saker som du själv har erfarenhet av?

#De andra som jobbar här, tycker de som du eller? Finns det en gemensam idé hur man ska vara (som förebild)?

#Passar organisationens ideal ihop med dina?

- Ja, var det så från början, eller har du anpassat dig?
- Om anpassat sig, hur då?
- Nej, vad skiljer?

#Är det uttalat i din arbetsbeskrivning att du ska fungera som manlig förebild eller är det självklart/ självpåtagen roll?

#Finns det någonting som du känner att du vill förtydliga eller som du vill tillägga?

Tacka för en bra intervju och att personen tagit sig tid